

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Dalia ANDRIJAUSKIENĖ

**ŽALIŲJŲ PIRKIMŲ ORGANIZAVIMAS: PATIRTIS IR
PROBLEMOS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Dalia ANDRIJAUSKIENĖ

**ŽALIŲJŲ PIRKIMŲ ORGANIZAVIMAS: PATIRTIS IR
PROBLEMAS**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir verslo administravimas (03S1)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Dalia Andrijauskienė

Žaliųjų pirkimų organizavimas: patirtis ir problemos.

Magistro darbas

Magistro darbo tikslas – atskleisti žaliųjų pirkimų teorinius aspektus, įgyvendinimo patirtį Lietuvos valstybinėse institucijose ir identifikuoti kylančias problemas. Darbe atskleistas žaliųjų pirkimų konceptas aplinkosaugos kontekste. Išanalizuota žaliųjų pirkimų patirtis, ekonominės plėtros ir aplinkos problemos, žalieji pirkimai pasaulinėje erdvėje, žaliųjų pirkimų teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje. Parengus tyrimo metodiką ir išanalizavus žaliųjų viešųjų pirkimų vykdymą Lietuvos valstybinėse institucijose buvo atskleista žaliųjų pirkimų organizavimo patirtis ir identifikuotos problemos. Hipotezė buvo patvirtinta: Lietuvos valstybinės institucijos vykdydamos žaliuosius viešuosius pirkimus susiduria su skirtingomis problemomis.

SUMMARY

Dalia Andrijauskienė

Organization of Green Procurement: experience and problems.

Master's work.

The aim of this study – to reveal the theoretical aspects of green procurement, implementation practices of the Lithuanian state institutions and to identify problems. In this work we are revealing green procurement concept in the environment context. So we analyzed green procurement practices, economic development and environmental challenges, green procurement in the global space and the legal framework of green procurement in European Union and Lithuania. After the careful preparation of research methodology and analysis of the green procurement implementation in Lithuanian public institutions, we revealed the organization of green procurement practices and identified problems. The hypothesis was confirmed: Lithuanian state institutions are confronted with different problems in carrying out of green procurement.

TURINYS

IVADAS.....	7
1. ŽALIŪJŲ PIRKIMŲ KONCEPTAS APLINKOSAUGOS KONTEKSTE.....	10
1. 1. Ekonominės plėtros ir aplinkos problemos.....	11
1. 2. Žalioji ekonomika.....	14
1. 3. Aplinkosauga įmonės vadyboje.....	16
1. 4. Žalieji pirkimai pasaulinėje erdvėje.....	28
1. 5. Viešųjų pirkimų taikymas analizuojant žaliųjų pirkimų koncepciją.....	30
1. 6. Žaliųjų pirkimų teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje.....	32
1. 7. Žaliųjų pirkimų nauda ir organizavimo problemos.....	34
2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS.....	38
3. ŽALIŪJŲ VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ ORGANIZAVIMO ĮVERTINIMAS.....	41
3. 1. Lietuvos valstybinių institucijų charakteristika.....	41
3. 2. Žalioji produktas ir jo realizavimas.....	42
3. 3. Žaliųjų pirkimų organizavimas.....	45
3. 4. Žaliųjų pirkimų informuotumas.....	48
3. 5. Lietuvos valstybinių institucijų požiūris į aplinką.....	51
3. 6. Lietuvos valstybinių institucijų žmogiškieji ištekliai.....	53
3. 7. Žaliųjų viešųjų pirkimų organizavimo problemos.....	55
IŠVADOS.....	58
REKOMENDACIJOS.....	60
LITERATŪRA.....	61
PRIEDAI.....	65

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė.	Ekologiško/žaliojo marketingo veikla.....	20
2 lentelė.	ISO 14000 serijos pažangiausi standartai.....	23
3 lentelė.	Duomenys apie respondentą.....	41
4 lentelė.	Žaliųjų produktų/paslaugų/darbų pasirinkimas.....	42
5 lentelė.	Žaliojo produkto efektyvumas.....	43
6 lentelė.	Žaliųjų pirkimų organizavimas.....	45
7 lentelė.	Žaliųjų pirkimų organizavimas laiko atžvilgiu.....	46
8 lentelė.	Informantų kompetencija.....	47
9 lentelė.	Žaliųjų pirkimų informacijos šaltiniai.....	48
10 lentelė.	Informantų konsultacijos dėl žaliųjų pirkimų.....	50
11 lentelė.	Visuomenės skatinimas domėtis žaliaisiais pirkimais.....	50
12 lentelė.	Žaliųjų produktų, paslaugų ir darbų teikiama nauda aplinkai.....	51
13 lentelė.	Žaliųjų pirkimų vykdymas.....	52
14 lentelė.	Produkto ilgaamžiškumas.....	53
15 lentelė.	Aplinkosaugos akcijos.....	54
16 lentelė.	Aplinkosaugos akcijų organizavimas.....	54
17 lentelė.	Problemos, su kuriomis susiduria Valstybės institucijos vykdant žaliuosius pirkimus.....	55
18 lentelė.	Lietuvoje užsibrėžti žaliųjų pirkimų įgyvendinimo tikslai.....	56

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav.	Marketingo strategijos rengimo modelis.....	19
2 pav.	Būvio ciklo vertinimo principinė schema.....	26
3 pav.	Prekių vartojimo ir jų būvio ciklo įtaka bendrosioms sąnaudoms.....	26
4 pav.	Būvio ciklo vadybos kryptys.....	27
5 pav.	Žalieji pirkimai Europoje 2006 m.....	30
6 pav.	Klausimyno blokai.....	39

IVADAS

Šiandien mokslininkai praneša apie blogėjančią aplinkos būklę – neracionalus gamtos išteklių naudojimas, pramonės įmonių keliami tarša. Dėl žmogaus veiklos kyla šios aplinkos problemos: klimato kaita ir jos poveikis ekosistemoms, pavojingų medžiagų poveikis žmogaus sveikatai ir kitiems gyviems organizmams. Nors tobulėjančios technologijos ir sistemingas investavimas į aplinkos būklės gerinimą davė teigiamų rezultatų, tačiau pamatinės aplinkos problemos išlieka – tai gamtos išteklių mažėjimas, didėjantys atliekų kiekiai, prastėjanti aplinkos kokybė. Norint pasiekti esminių pokyčių gerinant aplinkos kokybę, reikia visuminio požiūrio vienijant visas žmogaus veiklos sritis. Šiuo principu paremta darnaus vystymo idėja – „plėtros, tenkinančios nūdienos poreikius, bet nekeliančios grėsmės ateities kartų gebėjimui tenkinti jų poreikius“ – suformavo labiau integruotą plėtros politiką. „Darbotvarkė 21“ siekia, kad valdžia bendradarbiautų su savo piliečiais, vietos organizacijomis ir įmonėmis dėl aplinkos apsaugos, ekonominės ir socialinės pusiausvyros.

Valstybės institucijoms viešieji pirkimai tampa kasdienybe. Žalieji viešieji pirkimai buvo vykdomi atsižvelgiant į du esminius kriterijus – pasiūlymo ekonominį naudingumą ir atitikimą techninei specifikacijai. Paslaugos ar gaminio poveikis aplinkai nebuvo pasveriamas, tačiau ilgainiui imta suvokti, kad ekonomiškai naudingiausias sprendimas yra grindžiamas ir gaminio ilgaamžiškumu, jo ar paslaugos daromu poveikiu aplinkai.

Gyvename pasaulyje, kuriame dėl įvairių gamtinių išteklių pereikvojimo, vietinės aplinkosauginės problemos pradeda peraugti į regionines ir net globalias, vienas iš būdų aplinkos apsaugai gerinti yra žalieji pirkimai.

Žalieji pirkimai skatina technologijų vystimąsi, atsinaujinančių, ekologiškų energijos išteklių naudojimą, didina pramonės konkurencingumą. Vykdydamos žaliuosius viešuosius pirkimus perkančiosios organizacijos gali sumažinti aplinką teršiančių dujų emisiją, aplinkai daromą neigiamą poveikį, prisidėti prie darnaus gamtos išteklių naudojimo. Skatina produktų gamybą, kurie gali būti perdirbami ir pakartotinai naudojami, vartotojų elgesio keitimąsi, kai prioritetai skiriami aplinkai palankiems produktams.

Darbo aktualumas: Žalieji pirkimai Lietuvoje pradėti tiesiogiai reglamentuoti 2007 m. antroje pusėje. Norint įgyvendinti užsibrėžtus tikslus žaliųjų pirkimų srityje, būtina praktiškai juos įgyvendinti.

Viešųjų žaliųjų pirkimų sistemą atsakingos institucijos ir visuomenė gali efektyviai kontroliuoti, siekti, kad prekės, paslaugos, darbai, kuriuos įsigyja perkančiosios organizacijos, būtų palankios aplinkai, atitiktų keliamus aplinkos apsaugos kriterijus produktų grupėms, įgytų skaidriai, viešai, laikydamosi sąžiningos konkurencijos.

Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis 2009 m. perkančiųjų organizacijų, kurios, vykdydamos

viešuosius pirkimus privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, žaliųjų pirkimų skaičius sudaro 6,1% bendro visų perkančiųjų organizacijų vykdytų viešųjų pirkimų skaičiaus. Žalieji viešieji pirkimai ES šalyse sudaro: Danija ir Švedija įtraukia aplinkosauginius reikalavimus į daugiau kaip 50% viešųjų pirkimų, Vokietija – 30%, Austrija – 28%, Didžioji Britanija – 23%, ES vidurkis – 19%. Lyginant Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių patirtį Lietuva žaliųjų pirkimų srityje nepasiekė didelių rezultatų.

Mokslinė problema: Aplinkosauga šio amžiaus pabaigoje tapo viena svarbiausių problemų, kurią turi spręsti valstybė, įmonės ir kiekvienas iš mūsų. Aplinka tampa labai svarbia, todėl pastaraisiais metais aplinkos apsauga vaidina vis didesnę vaidmenį Lietuvos institucijų veikloje, ypač kai Lietuva įstojo į Europos Sąjungą. Remiantis moksliniais straipsniais galima teigti, žaliųjų pirkimų sąvoka pastaraisiais metais vis dažniau minima įvairiose srityse: politikoje, tarptautinėse organizacijose, Lietuvos valstybinėse institucijose, įvairių konferencijų metu. Nepaisant to, būtina pažymėti, kad kiekvienas produktas, paslauga, darbas yra daugiau ar mažiau kenksmingas aplinkai, tačiau dėl žinių trūkumo dažnai apie poveikį jai sprendžiama klaidingai. Siekiant praktiškai įgyvendinti žaliuosius pirkimus, būtini žaliųjų produktų, paslaugų ir darbų rinkos tyrimai, organizacijų mokymai ir didesnis informuotumas įmonėms ir visuomenei.

Daugelyje išsivysčiusių valstybių žalieji viešieji pirkimai tapo pagrindu aplinkos apsaugos gerinimo priemone, kuri skatina vykdyti žaliuosius pirkimus ir prisidėti prie aplinkos tausojimo, tai: Danija, Vokietija, Jungtinė Karalystė, Nyderlandai, Austrija, Suomija, Švedija ir kt. (Green Public Procurement in Europe, 2006).

Magistro darbo problema gali būti išreiškiama klausimu: kodėl Lietuvos valstybinėse institucijose žalieji viešieji pirkimai nėra aktyviai vykdomi?

Tyrimo objektas. Žalieji viešieji pirkimai.

Tyrimo dalykas. Žaliųjų viešųjų pirkimų organizavimas.

Tikslas – atskleisti žaliųjų pirkimų teorinius aspektus, įgyvendinimo patirtį Lietuvos valstybinėse institucijose ir identifikuoti kylančias problemas.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti žaliųjų pirkimų sampratą teoriniu aspektu.
2. Išanalizuoti žaliuosius pirkimus reglamentuojančius teisės aktus.
3. Įvertinti žaliųjų pirkimų organizavimo patirtį.
4. Nustatyti pagrindines kliūtis žaliųjų pirkimų įgyvendinimui.
5. Aptarti tyrimo metodiką ir tyrimo organizavimą Lietuvos valstybinių institucijų sąlygojančius veiksnius.

Hipotezė: Lietuvos valstybinės institucijos vykdydamos žaliuosius viešuosius pirkimus susiduria su skirtingomis problemomis.

Tyrimo metodai: mokslinės, metodinės ir mokomosios literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, internetinių šaltinių analizė, ekspertų apklausa.

Teoriniai metodai:

1. *Lyginamasis* metodas naudotas siekiant atskleisti žaliųjų pirkimų įgyvendinimo Lietuvoje ypatumus ir probleminius aspektus, gretinant ir vertinant Lietuvos ir užsienio šalių patirtį.
2. *Istorinis* metodas – naudojant šį metodą siekiama atskleisti žaliųjų pirkimų teisinio reguliavimo raidą ir iškylančių problemų priežastingumą.
3. *Sisteminės analizės* metodas naudotas atsižvelgiant į būtinybę tirti darbo objektą sistemiškai, kaip visumą, sudarytą iš tarp savęs susijusių komponentų bei kaip atskirą komponentą tam tikroje visumoje.
4. *Apibendrinimo* metodas pasitelktas išanalizuotai medžiagai apibendrinti ir išvadoms suformuluoti.

Empirinė – eksperimentinė bazė:

Tiriamieji – Lietuvos valstybinių institucijų atstovai, kurie savo organizacijoje yra atsakingi už žaliųjų viešųjų pirkimų vykdymą. Buvo apklausti penkių Lietuvos institucijų tarnautojai. Išanalizavus tyrimo metu gautą informaciją – pateikti pagrindiniai apibendrinimai.

Darbo struktūra: Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, panaudotos literatūros sąrašas ir priedai. Darbo apimtis 72 psl. Pirmame skyriuje išanalizuotas žaliųjų pirkimų konceptas aplinkosaugos kontekste, nagrinėjamos ekonominės plėtros ir aplinkos problemos, žalioji ekonomika, aplinkosauga įmonės vadyboje: žalioji marketingas, ekologinis ženklavimas, aplinkos vadybos sistemos sertifikavimas, gaminio būvio ciklo vertinimas, žalieji pirkimai pasaulinėje erdvėje, viešųjų pirkimų taikymas analizuojant žaliųjų pirkimų koncepciją, žaliųjų pirkimų teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje, žaliųjų pirkimų nauda ir organizavimo problemos. Antrame skyriuje aprašyta tyrimo metodika ir organizavimas. Trečiame skyriuje pateikti atlikto tyrimo rezultatai.

1. ŽALIŪJŲ PIRKIMŲ KONCEPTAS APLINKOSAUGOS KONTEKSTE

Žaliųjų pirkimų reikšmė tampa vis aktualesnė socialinei ir ekonominei Lietuvos bei visos Europos Sąjungos (ES) raidai. Perkančiųjų organizacijų atliekamų viešųjų žaliųjų pirkimų mastai tiek regioniniu, tiek ir ES vieningos rinkos lygiu kasmet auga. Lietuvos viešųjų žaliųjų pirkimų sistema yra dinaminė, vis dar tobulinama ir todėl kintanti.

Žalioji pirkimas, tai toks viešas pirkimas, kai perkančioji organizacija panaudoja vieną ar kelis aplinkosaugos kriterijus viešojo pirkimo sąlygose, pasirinkdama prekes, paslaugas ir darbus ne tik pagal jų kainą ir kokybę, bet ir daromą mažesnę poveikį aplinkai vienoje, keliose ar visose produkto būvio fazėse, taip skatindama kurti kuo daugiau aplinkai palankių produktų (Šiaudinis, 2008).

ES Žalieji pirkimai – tai pirkimo būdas, kuriuo perkančiosios organizacijos integruoja aplinkosaugos kriterijus visose viešojo pirkimo procedūrose, skatindamos aplinkosaugos technologijų plėtrą bei aplinkai saugių produktų vystymąsi, siekdamos bei pasirinkdamos sprendimus, kurie turi mažiausios įtakos aplinkai per visą jų gyvenimo ciklą (Green Public Procurement in Europe, 2006).

Žalioji produktas – tai produktas pagamintas iš ekologiškai švarių žaliavų, ekologiškai švariame gamybos procese, kurio vartojimas yra draugiškas aplinkai ir kuris yra lengvai perdirbamas (Liesionis, 2002).

Žaliųjų pirkimų programos tikslas – skatinti žaliuosius pirkimus ir pasiekti, kad per viešuosius pirkimus įsigytos prekės, paslaugos ar darbai būtų kuo palankesni aplinkai.

Žaliųjų pirkimų programos uždaviniai (Lietuvos Respublikos Seimas, 2009):

- stiprinti perkančiųjų organizacijų gebėjimus atlikti žaliuosius pirkimus;
- užtikrinti, kad žalieji pirkimai būtų atliekami pagal aplinkosaugos kriterijus, o taip įsigyti produktai – palankūs aplinkai;
- rinkti ir kaupti informaciją apie aplinkai palankius produktus, informuoti perkančiąsias organizacijas apie juos ir aplinkosaugos kriterijus, pagal kuriuos turėtų būti atliekami žalieji pirkimai;
- atlikti žaliųjų pirkimų stebėseną.

Žalieji pirkimai yra darniosios plėtros, pagrindinės ilgalaikės visuomenės vystimosi ideologijos, suformuluotos pasauliniame aukščiausiojo lygio susitikime Rio de Žaneire 1992 m., vienas iš aspektų.

Žalieji pirkimai pasauliniu lygiu pirmą kartą paminėti 2002 m. Johanesburge vykusio pasaulinio aukščiausiojo lygio susitikimo darnaus vystymo klausimais įgyvendinimo plane, raginančiame remti viešųjų pirkimų strategijas, skatinančias plėtrą ir aplinkai palankių prekių bei paslaugų sklaidą (Johannesburg Declaration..., 2002).

Lietuvai esant ES nare, žaliųjų pirkimų teisinis reglamentavimas pirmiausia sukurtas Europos Sąjungos lygmenyje ir perkeltas į Lietuvos teisinę bazę.

Aplinkosauginių kriterijų taikymą žaliuosiuose pirkimuose apibrėžia Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 18 d. nutarimas „*Dėl nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo*“ (VŽ, 2007, Nr. 90-3573).

Atsižvelgiant į tai, kad aplinkosaugos tikslų įgyvendinimas viešųjų pirkimų būdu daugelyje ES valstybių, ypač naujosiose, yra naujas dalykas, daugelis ES institucijų bei nevyriausybinų organizacijų ėmėsi iniciatyvinės veiklos siekdamos paskatinti visų ES valstybių – narių perkančiąsias organizacijas kuo įvairiau ir intensyviau prisidėti prie aplinkosaugos tikslų įgyvendinimo viešųjų pirkimų būdu. Tuo tikslu buvo parengta nemažai žaliųjų pirkimų vadovų, kurie turi padėti perkančiosioms organizacijoms skirtingose viešųjų pirkimų procedūrose panaudoti aplinkosaugos kriterijus.

Europos Komisijos parengti dokumentai: 2001 m. liepos 4 d. aiškinamasis dokumentas dėl aplinkosaugos kriterijaus panaudojimo viešųjų pirkimų procedūrose, pagrindinio energijos ir transporto direktorato 2004 m. *PROMISE* projekto pagrindu parengti techninių specifikacijų, teisinio reguliavimo ir gyvavimo ciklo sąnaudų metodo naudojimo vadovai (Procurement in Municipalities for..., 2004), 2005 m. priimtas žaliųjų pirkimų vadovas „Perkant žaliai!“ (Perkant „žaliai“!, 2005), įvairių organizacijų iniciatyviniai dokumentai: Jungtinės Karalystės Tobulinimo ir plėtros agentūra (angl. *Improvement and Development Agency for local government*, IDeA) parengti tvariųjų viešųjų pirkimų vadovai (Local Government Improvement..., 2001-2010). Dar vienas viešuosius pirkimus skatinantis ir populiarinantis būdas – gerosios praktikos vadovai, kuriuose kitų užsienio valstybių perkančiosios organizacijos pristato savo atliktus žaliųjų pirkimų projektus, pavyzdžiui, Europos Komisijos pagrindinio energijos ir transporto direktorato pateikiama informacija apie įvairiose ES narėse atliktus energijos taupymo projektus (European Commission Energy), vietos aplinkosaugos iniciatyvų tarptautinės tarybos (angl. *The International Council for Local Environmental Initiatives, ICLEI*) parengtas viešojo transporto paslaugų pirkimo srityje (Better Public Transport ..., 2003), bei daugelis kitų. Toks gerosios praktikos viešinimo tikslas yra padėti kitoms ES perkančiosioms, taip pat ir Lietuvos organizacijoms pasisemti patirties bei gerųjų pavyzdžių, taip pat įsitikinti žaliųjų pirkimų teikiama nauda.

Lietuvoje labai svarbu skatinti ne tik žaliųjų pirkimų įgyvendinimą, bet ir žaliają ekonomiką, plėtoti ekologinį ženklumą, sėkmingai ir efektyviai įgyventinti žaliajį marketingą, skatinti aplinkos vadybos sistemos sertifikavimą organizacijose ir teikti informaciją apie gaminio būvio ciklo vertinimą.

1. 1. Ekonominės plėtros ir aplinkos problemos

Pastaraisiais dešimtmečiais prieštaravimai tarp žmogaus veiklos ir gamtos tapo viena

aktualiausių socialinių ir ekonominių problemų. Sparčiai plėtojant industrializaciją ir urbanizaciją, nepaprastai nuniokota gamta, padidėjo aplinkos užterštumo mastas, dėl to sutrinka ekologinės sistemos „žmogus – gyvoji gamta“ pusiausvyra.

Žmogus, vis daugiau ir daugiau sau paimdamas iš gamtos ir naudodamasis mokslo ir technikos pažangos būdais bei priemonėmis, pradėjo negrįžtamai keisti aplinką. Aplinkos teršimas nuo lokalaus masto peraugo į pasaulinį (globalų) mastą, neracionaliai naudojami gamtos ištekliai (Venckus, 2008).

Aplinkos apsaugos problemos yra gana sudėtingos, neapsiribojančios viena dimensija ar vienu ekosistemos lygiu. Jos turi būti sprendžiamos sistemiškai, siekiant atskleisti aiškų ryšį tarp pramonės veiklos ir žmogaus poveikio bei aplinkos apsaugos ir ekologinių procesų (Staniškis, Staniškienė, Kliopova, 2004).

Nuo aplinkos būklės, kraštovaizdžio stabilumo ir biologinės įvairovės priklauso žmonių sveikata ir gerovė, valstybės ekonominė ir socialinė pažanga. Gamtos ištekliai turi būti naudojami nepažeidžiant gamtinės aplinkos. Visuomenė privalo vadovautis aplinkosaugos reikalavimais. Svarbiausios aplinkos apsaugos politikos funkcijos yra valstybių įvairiapusis bendradarbiavimas bei derybos, bendri veiklos principai ir tikslai sprendžiant aplinkosaugines problemas, aplinkosaugos reikalavimų ir įsipareigojimų vykdymas.

Galima išskirti ekonominius, socialinius, aplinkosaugos ir institucinius darnaus vystymosi aspektus (Šileika, Žičkienė, 2001).

Ekonominiai darnaus vystymosi aspektai atsispindi koncepcijose apie maksimalias pajamas, kurios gali būti gautos, išsaugant atnešančio ekonominę naudą kapitalo atsargas. Sukurto kapitalo apimtis yra viena pagrindinių ekonominės plėtros sąlygų, todėl fizinio turto apimčių sumažėjimas, jam nusidėvint, kai visos kitos sąlygos nepasikeičia, neišvengiamai mažina ateities gamybos bei vartojimo galimybes. Darnaus vystymosi sąlygomis sukurto kapitalo apimtys neturi mažėti, o tai reiškia, kad į jį turi būti investuojama bent jau tiek, kiek jis nusidėvi. Žmonių sukurto kapitalo savaiminis fizinis augimas, kai sukurtas kapitalas kuria papildomą fizinį kapitalą, o jie kartu dar padidina fizinio kapitalo apimtį, apima ir tausojimo, ir plėtros aspektus. Sukurtą kapitalą suvokus kaip visuomeninio ūkio realių materialinių gėrybių atsargas, darnaus vystymosi kontekste sukurto kapitalo elementas, yra perdirbimui ar kartotiniam panaudojimui tinkamos atliekos, kurios traktuojamos kaip ištekliai.

Socialiniai darnaus vystymosi aspektai daugelio mokslininkų traktuojami kaip patys reikšmingiausi, realizuojant darnaus vystymosi idėjas. Šie aspektai pabrėžia būtinumą atspindėti aplinką darnaus vystymosi kontekste ir socialinį teisingumą, nes ne tiek svarbūs ekonominio augimo mastai, kiek tai, kaip bus paskirstyti augimo rezultatai. Be to, aukščiausi gyvenimo standartai ir greiti technologinės pažangos tempai be dvasinių, kultūrinių, istorinių vertybių yra prastas gyvenimo kokybės rodiklis, todėl darnus vystymas kartu reiškia ir tai, kad dėmesys nuo piniginių matų turi būti perkeltas prie fizinių, nuo augimo kiekybinių rezultatų - prie gyvenimo kokybės. Darnaus vystymosi

sąvokos nuostatos, išryškina būtent socialinius darnaus vystymo aspektus, pabrėždamos geresnės gyvenimo kokybės dabartinėms ir ateities kartoms užtikrinimo svarbą, derinant dinaminę ekonomikos raidą su visuomenės raida bei sudarant vienodas galimybes visiems planetos gyventojams.

Aplinkosaugos aspektai laikomi atramos tašku darnaus vystymo idėjoms atsirasti, todėl jie aptariami daugelyje koncepcijų. Šie aspektai reiškia, kad ekonominei veiklai reikia nustatyti gamtinių sistemų ribas, įvertinti jų elastingumą bei sugebėjimą adaptuotis prie spartėjančių biosferos pokyčių, o tai ilgainiui padėtų gamtoje išsaugoti biologinę įvairovę ir pusiausvyrą. Darnus vystymas galimas tik tokiu atveju, kai žmonių ekonominė veikla derinama prie natūralios aplinkos galimybių, jos nežaloja, saugo natūralias sistemas, atsakingai eksploatuoja atsinaujinančius išteklius ir taupiai vartoja neatsinaujinančius. Šiuo metu ribojantis vystymo veiksnys yra ne žmonių sukurtas fizinis kapitalas, o gamtinis, kurį būtina apsaugoti nuo tolimesnės destruktijos ir šalutinių ūkinės veiklos produktų, papildomai investuojant, todėl būtina pakeisti dabartinius visuomeninės pažangos vertinimo būdus, nes matomas paradoksas: konstatuojamas pasaulio ekonominis klestėjimas, o aplinkos būklės indikatoriai nuolatos blogėja. Todėl, suteikus aplinkai vertinę išraišką ir įtraukus aplinkos būklės dinamiką į makroekonominę analizę bei ekonominės plėtros rodiklius, būtų galima greičiau reaguoti į aplinkos kokybės pasikeitimus

Instituciniai darnaus vystymosi aspektai. Šių aspektų negalima supaprastinti ir darnų vystymą aiškinti iš kraštutinių liberalių pozicijų, kad ekonominės, socialinės ir aplinkosauginės darnaus vystymo problemos juda į vieną visumą savaime. Šiam procesui reikalinga visapusiška ir išsami, paremta politiniais sprendimais vystymo perspektyva. Praktinio darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo sėkmę lemia politikų, valdžios atstovų, visuomeninių organizacijų aktyvumas ne tik formuojant darnaus vystymo strategiją, bet ir informuojant, įtikinant ir organizuojant visuomenę.

Atsižvelgiant į išdėstytus aspektus, galima išvardyti svarbiausius darnaus vystymosi bruožus (Šileika, Žičkienė, 2001): 1) turi apimti bazines darnaus vystymo nuostatas; 2) apimti ekonominius aspektus, kur gamybos ir vartojimo atliekos traktuojamos kaip ištekliai; 3) apimti socialinius aspektus, pabrėžiančius vienodas galimybes visiems planetos gyventojams; 4) apimti aplinkos aspektus, reikalaujančius pakeisti dabartinius visuomeninės pažangos vertinimo būdus; 5) apimti institucinius aspektus, akcentuojančius institucinio reguliavimo būtinumą, principinių makrolygio svertų identifikavimą ir žemesnio regioninio lygio svertų, atsižvelgiant į regionų specifiką, nustatymą. Darnaus vystymo koncepcijoje reikėtų išskirti dar vieną itin svarbų aspektą – inovacijas, susijusias su mokslinių, techninių, technologinių, ekonominių, kultūrinių, ideologinių galimybių paieška, nes tai yra neišsismiamas pažangos išteklius, pertvarkant materialinį ir dvasinį visuomeninį gyvenimą.

Plėtojantis techninei pažangai poveikis aplinkai ir žmogui didėja, todėl yra taikomos įvairios apsaugos priemonės. Vienas iš būdų aplinkos apsaugai gerinti yra žalieji pirkimai.

Žalieji pirkimai gali būti naudojami paskatinti geriausių charakteristikų produktų rinkos

įsisavinimą. Svarbu sutelkti dėmesį į rinkoje pirmaujančius, didžiausią poveikį aplinkai darančius produktus ir geriau didinti žaliųjų produktų proporciją viešuosiuose pirkimuose.

1. 2. Žalioji ekonomika

Žalioji ekonomika – tai realaus pasaulio ekonomika. Pasaulio, kuris susideda iš darbo, žmonių poreikių, Žemės gėrybių, ir iš jų visų harmoningo susiderinimo tarpusavyje. Žaliosios ekonomikos tikslas yra žmonių ir aplinkos poreikių suderinimas.

„Žalioji ekonomika“ Paul Hawken teigia, jog mūsų socialinės ir aplinkos problemos kyla ne dėl neteisingo valdymo, bet dėl neteisingo modelio, reikia keisti visą sistemą (Desinging the green economy).

Žalioji ekonomika nėra sukoncentruota tik į aplinką. Be abejonės, žmonija turi stengtis būti harmonijoje su natūraliomis sistemomis, kad ekonomika nebūtų griauantis faktorius ekosistemos procesuose. Tai padaryti yra gana sudėtinga ir reikalauja žmonių kūrybingumo, didžiulių žinių, ir kad kiekvienas žmogus prisidėtų prie šių pastangų. Ekologinė plėtra reikalauja žmogaus vystymosi ir demokratijos praplėtimo.

Tiek žalioji ekonomika, tiek žalioji politika, abi pabrėžia teigiamų alternatyvų įgyvendinimą tiek visose gyvenimo srityse, tiek visuose ekonomikos sektoriuose. Žalioji ekonomika neteikia pirmenybės paremti „privatų“ ar „visuomenės“ sektorių. Ji siekia, kad abu sektoriai turėtų būti pertvarkyti taip, kad rinkos išreikštų tiek socialines, tiek ekologines vertybes. Tuo tarpu valstybė turi susilieti su bendruomeniniais tinklais įgyvendinant inovacijas. Kad taip įvyktų, reikia, kad būtų suprojektuotas naujas ekonominių procesų pagrindas, pakeistos kai kurios taisyklės, ir kad pastangos siekti ekonominės ir ekologinės darnos taptų kasdienio ekonominio gyvenimo dalimi.

Vis dažniau pripažįstama, kad ekonominės, socialinės ir aplinkos problemos, su kuriomis susiduria šalys yra tarpusavyje susijusios, ir kad yra reikalingi nauji valdymo metodai, kurie padėtų veiksmingai spręsti šiuos sudėtingus uždavinius pasaulyje, kur vyksta ekonominių galimybių globalizacija, plataus masto žmonių judėjimas, atsiranda socialinės ir ekologinės krizės.

Kai kuriose srityse reikalingi tarptautiniai susitarimai, numatantys sistemą, kuri būtų teisinga visoms šalims, atsižvelgiant į jų skirtingą išsivystymo lygį. Susitarta, kad tai bus taikoma tokiose srityse kaip prekyba ir investicijos, klimato kaita ir pasaulinės ekosistemos valdymas.

Nacionalinės vyriausybės yra jungtis tarp aukščiausio lygio tarptautinių valdymo procesų, reikalingų priimti sprendimus, susijusius su darnaus vystymosi įgyvendinimu pasauliniu lygmeniu, bei veiksmų, kurių imasi jų jurisdikcijoje esančios privataus ir valstybinio sektoriaus organizacijos, pavieniai asmenys ir bendruomenės. Atlikdamos šį vaidmenį, šalių vyriausybės turės imtis tradicinių viešosios politikos priemonių, pavyzdžiui, įstatymų leidimo, mokesčių lengvatų suteikimo, kitų

mokestinių priemonių bei viešųjų pirkimų įgyvendinimo tam, kad būtų lengviau pasiekti tikslai, nustatyti tarptautinių susitarimų metu. Vyriausybės taip pat turės sukurti ir stiprinti verslininkų, bendruomenių ir pavienių asmenų pajėgumus, kurie atliks papildomą vartotojų ir piliečių vaidmenį diegiant naujoves ir pritaikant inovacijas (The Digital Economy..., 2010).

Esminiai žaliosios ekonomikos sektoriai: atsinaujinanti energija (saulės, vėjo, vandens, geotermine); „žalieji namai“ (žalios modifikacijos, energijos ir vandens efektyvumo didinimas, žalieji produktai ir medžiagos), švarus transportavimas (biokuras, viešasis transportas, elektra varomi automobiliai, automobilių dalijimosi ir skolinimo programos), vandens valdymas (vandens regeneracija, nutekamųjų ir lietaus vandenų sistemų kūrimas, vandens panaudojimas), atliekų perdirbimas, žemės valdymas (ekologinis žemės ūkis, miesto miškų ir parkų apželdinimas ir atsodinimas mišku).

Aplinkos ir išteklių valdymo sektorius vis labiau prisideda prie nacionalinės ekonomikos augimo. Vis labiau pripažįstama, kad tokios ekonominės ir socialinės politikos priemonės, kaip rinkos mechanizmai, visuomenės švietimas ir parama socialiniams tinklams, atvirų išteklių bendruomenės, viešas sprendimų priėmimas ir vartotojų sukurti paslaugų turiniai turi būti integruoti į aplinkosaugos politiką, siekiant paskatinti šio sektoriaus augimą: sukurti darbo vietas ir dalintis žiniomis, technologijomis bei paslaugomis.

Pasaulio piliečių centras, vadovaujamas Kevin Danaher, žaliąją ekonomiką apibūdina kaip susidedančią iš trijų dalių (Green economy):

1. Išlaikanti ekologinę pusiausvyrą, grindžiama įsitikinimu, kad biosfera yra uždara sistema su ribotais resursais ir ribotomis galimybėmis atsinaujinti ir reguliuojanti save. Visuomenė priklausoma nuo Žemės išteklių ir todėl svarbu sukurti tokią ekonominę sistemą, kuri gerbtų ekosistemų vientisumą, ir užtikrintų sistemų, skatinančių gebėjimą atsikurti veiksmingumą.
2. Socialiai teisinga, grindžiama įsitikinimu, jog kultūra ir žmogiškasis orumas yra vertingi ištekliai, kurie kaip ir gamtiniai resursai, turi būti atsakingai valdomi, kad būtų išvengta jų išsekimo. Reikia sukurti dinamišką ekonominę sistemą, kuri užtikrintų deramą žmonių pragyvenimo lygį ir sudarytų galimybes asmeniniam ir socialiniam vystymuisi.
3. Lokaliai išsiskynusių, grindžiama manymu, kad autentiškas ryšys su vietove yra esminė išankstinė sąlyga, kad būtų palaikoma ekologinė pusiausvyrą ir teisingumas. Žalioji ekonomika susidedanti iš individualių bendruomenių, paisančių savo gyventojų poreikius per atsakingą vietos produkciją ir prekių bei paslaugų mainus.

Žalioji ekonomika apima žaliosios energijos gamybą, paremtą atsinaujinančia energija, kuri pakeistų iškastinį kurą, ir taip pat skatintų energijos taupymą. Žalioji ekonomika kuria naujas darbo vietas, užtikrina realų ekologiškai stabilų ekonominį augimą, ir saugo nuo aplinkos taršos, globalinio atšilimo, išteklių išsekimo ir aplinkos būklės pablogėjimo.

1. 3. Aplinkosauga įmonės vadyboje

Per pastaruosius dešimtmečius susidomėjimas aplinkosauga nuolat augo, ekologinės problemos visuomenei įvardytos kaip vienos svarbiausių ir aktualiausių. Tam įtakos turėjo didėjantis dėmesys aplinkosaugos problemoms, nuolat keičiami ir papildomi įstatymai, didžiulės pramoninės nelaimės, padarę žalą aplinkai. Daugelis įmonių pradėjo siūlyti produktus – pagamintus nesukeliant žalos aplinkai ar ją minimizuojant – žaliuosius produktus, diegti aplinkos vadybos sistemas, taip pat naudoti kitas rėmimo priemones, priskiriamas žaliojo marketingo kryptį.

Pastebimas ir didėjantis valstybės institucijų dėmesys aplinkosaugai. Nemaža reikšmė valstybinėje aplinkosaugos sistemoje tenka ekonominio pobūdžio priemonėms – baudoms, lengvatoms, skatinimo priemonėms ir kt., kuriomis siekiama, kad įmonės ir piliečiai saugotų gamtą, elgtųsi su ja atsargiai ir rūpestingai.

Norint užtikrinti įmonės sėkmę, reikėtų siekti integruoti visas kultūrinės bei organizacinės įmonės vertybes į darnią visumą. Ekologai, ekonomistai kaip tik siūlo darniai sujungti gamybos rentabilumo ir pelno siekį su aplinkos apsaugos interesais. Be abejonų, ateitis priklauso tik toms įmonėms, kurios į savo strategiją, vertybių skalę įtrauks ekologinius kriterijus (Baltrėnas, 2008). Jeigu kompanija nori užsitikrinti ilgalaikį visuomenės pritarimą ir pasitikėjimą, ji turi vykdyti savo produkto ekologinę analizę visoje jo gamybos, naudojimo ir utilizavimo grandinėje ir įvertinti visas galimas aplinkosaugines bei technologines – technines pasekmes. Galima netgi teigti, kad išplėtotos rinkos ekonomikos šalyse privataus verslo įvaizdžio suformavimas, kaip gyvybiškai svarbus klausimas, tapo viena iš vadybos funkcijų. Buvo gerai suprasta, kad kompanijos prestižas ir socialinė atsakomybė už savo veiklos rezultatus yra viena svarbiausių sąlygų siekiant ilgalaikės sėkmės rinkoje ir stabilaus pranašumo konkurencinėje kovoje už pirkėją (Čiegis, 2008).

Įmonių socialinė atsakomybė - tai savanoriškos verslo įmonių pastangos įtraukti socialines ir aplinkos problemas į jų bendrą veiklą ir ryšius su suinteresuotomis šalimis (Darbo ir socialinių tyrimų institutas..., 2006). Tai apima įmonės išipareigojimus siekti tokios politikos ir priimti tokius sprendimus, kurie atitiktų mūsų visuomenės tikslus ir vertybes; vykdyti tokias verslo funkcijas, kurios konstruktyviai tenkintų visuomenės poreikius.

Europos šalyse aplinkosaugos motyvų pripažinimas sėkmingo verslo strategijoje nuolat didėja. XX a. dešimtajame dešimtmetyje įdomi iniciatyva gimė Didžiojoje Britanijoje. Čia ekologiškai

orientuotų kompanijų lėšomis buvo įsteigta speciali organizacija – Technologiniai tyrimai ir verslas aplinkos apsaugai (TREE). Organizacijos pagrindinis tikslas – skatinti aplinkai saugią gamybos vadybos praktiką ir darnaus vystymosi iniciatyvą.

Įdomu, kad pati TREE organizacijos koncepcija, skatinanti bendrus įmonininkų aplinkosauginius finansinius įsipareigojimus, buvo sukurta Vokietijoje G. Winter, kurio vadovaujama kompanija „E. Winter und Sohn“ pasižymėjo ypatingu novatoriškumu aplinkosaugoje. G. Winter per paskutinius 30 metų išplėtojo vieningą integruotą verslo vadybos bei ekologinio švietimo sistemą, žinomą „*Winter modelio*“ pavadinimu ir apimančią visapusišką kompanijos aplinkosauginę atsakomybę. Šis modelis remiasi samprata, jog kiekvienas įmonės darbuotojas yra milžiniško kompanijos organizmo „gyvoji ląstelė“. Todėl norint sukurti be atliekų, neteršiančią gamybą, būtina kiekvienam darbuotojui įdiegti ekologinį mąstymą, išugdyti stiprią vidinę aplinkai palankaus elgesio motyvaciją.

Minėtoji „Winter modelio“ koncepcijos samprata remiasi šiais pagrindiniais teiginiais (Čiegis, 2008):

a) be ekologinio sąmoningumo įmonės mastu negalima visuomenės sutartis su verslininkyste, kartu negalimas ir stabilus rinkos ūkis;

b) įmonės vadovams nevertinant ekologinių veiksnių, neišvengiamai didėja tikimybė, kad joje mažės darbo vietų ir didės verslo plėtimo rizika, iškilis grėsmė profesinei sėkmei ateityje;

d) be įmonės vadovų ekologinio sąmoningumo sunku tikėtis, jog mažės gaminamos produkcijos savikaina;

e) be ekologinio mąstymo negalima įmonės vadovų švari sąžinė, o be pastarosios neįmanoma visavertė veikla.

G. Winter parašė industrinės ekologijos vadovėlį „Verslas ir aplinkos apsauga“, kuriame pateikė verslininkams 22 patarimus, apimančius praktiškai visą jų veiklos spektrą, pradedant vadyba ir marketingu, baigiant pastatų projektavimu ir draudimu. G. Winter šioje knygoje plėtojo savąją aplinkosauginės verslo vadybos koncepciją, kurioje sujungiama aplinkos apsauga, verslo principai ir ilgalaikė įmonių sėkmė. Šie principai apima: 1) *Kokybę* ir aplinkos apsaugą. Produktai gali būti laikomi aukštos kokybės tik tada, jeigu jie pagaminti aplinkai nekenksmingu būdu ir gali būti naudojami ar išmetami nedarant žalos aplinkai ir žmogui. 2) *Kūrybiškumą* ir aplinkos apsaugą. Tam, kad kompanijos darbuotojai galėtų dirbti kūrybingai, jiems būtina sudaryti geras darbo sąlygas, įvertinančias žmogaus biologinius poreikius - žemą triukšmo lygį darbo vietoje, sveiką oro temperatūrą ir drėgnumo lygį, ergonomiškai suprojektuotus įstaigos baldus ir vitaminizuotą maistą. 3) *Humaniškumą* ir aplinkos apsaugą. Darbo atmosfera gali būti "padaryta žmogiškesnė", kreipianti kompanijos tikslus, strategiją ir veiksmus ne tik į ekonominius kriterijus, bet ir į visų akcininkų bendrą

atsakomybę. 4) *Pelningumą* ir aplinkos apsaugą. Kompanijų pelningumas gali būti padidintas įdiegiant išlaidas mažinančias aplinkosaugines priemones, apimančias žaliavas ir energiją taupančias priemones bei pasinaudojant rinkos paklausa ekologiškai švariems produktams ir paslaugoms. Kita vertus, svarbu užtikrinti, kad kompanijos turėtų laiko persiorientuoti ir išvengti nepalankaus poveikio griežtėjant aplinkos apsaugos įstatymams ir mažėjant ekologiškai žalingos produkcijos paklausai. 5) *Ištikimybę ir aplinkos apsaugą*. Vadybininkai ir kompanijų vadovybė galiausiai turi būti lojalūs tik įstatymams ir visuomeniniams tikslams.

Pažymėtina, kad Lietuvoje inovacijų veikla kol kas nėra aktyvi, ji iš esmės vyksta technologijų adaptavimo pagrindu, o ne originalių žinių kūrimo ar kitur sukurtų žinių kūrybišku taikymu. Toks modelis veiksmingas tik ekonomikos transformacijos laikotarpiu, kol šalies konkurencingumą tarptautinėje erdvėje palaiko pigūs infrastruktūros, materialiniai ir darbo jėgos ištekliai. Šalies verslas savarankiškai nėra pajėgus tapti inovatyviu - stokojama ne tik inovacijų, vadybos kompetencijų, bet ir aukščiausios kvalifikacijos darbuotojų, dėl rizikos barjerų inovacinėje veikloje dalyvauja tik stambios įmonės. Todėl perspektyva sietina su mokslo ir verslo sektoriaus bendradarbiavimu ir inovacijų kūrimu tinkluose.

Žaliojo marketingas.

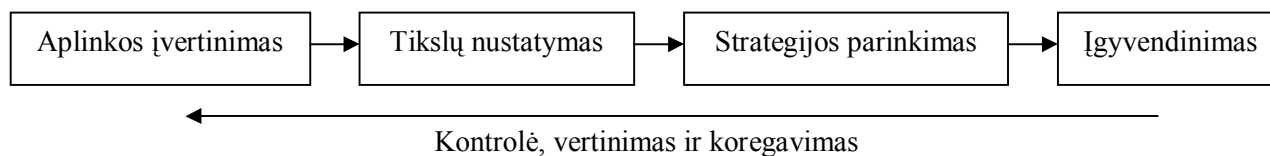
Žaliojo marketingas tampa vis svarbesniu verslui dėl vartotojų susirūpinimo ribotais žemės ištekliais. Žaliojo marketingas siejamas su aplinkosaugos vadybos sistemų diegimu, aplinkosauginiu ženklavimu. Svarbu taikyti šias priemones, kurios didina aplinkos apsaugos veiksmingumą ir gautus rezultatus skleisti visuomenei.

Amerikos marketingo asociacija (AMA) surengė pirmąjį seminarą tema „Ekologinis marketingas“ 1975 m. Į AMA surengtą seminarą buvo sukviesti mokslininkai, specialistai ir viešosios politikos formuotojai, kad būtų ištirta žaliojo marketingo įtaka gamtinei aplinkai. Šiame seminare ekologinis marketingas buvo apibrėžtas kaip žaliojo marketingo teigiamų ir neigiamų aspektų įtakos tyrimas taršai, energijos išekvojimui ir ne energetikos šaltinių išekvojimui (Grundey, 2009).

Klausimas kodėl žaliojo marketingas svarbus, yra gana paprastas. Atsakymo reikia ieškoti ekonomikos apibrėžimuose: ekonomika yra mokslas apie tai, kaip žmonės naudoja ribotus išteklius beribių norų tenkinimui. Žaliojo marketingas nagrinėja, kaip marketingo veiklos naudoja šiuos ribotus išteklius, tenkindamos vartotojų poreikius, tiek individų, tiek ir pramonės, kartu siekiant parduodančios organizacijos tikslų (Liesionis, 2007).

Skirtingi žaliojo marketingo aspektai apima ekologiškai švairius produktus, perdirbimą ir biopakuotę, energiją taupančias sistemas ir didesnę taršos kontrolę.

Sėkmingai marketingo strategavimo proceso veiklai yra būtina aiški struktūra ir konkretūs darbai. Marketingo strategijos rengimo proceso modelis pavaizduotas 1 paveiksle.

1 pav. Marketingo strategijos rengimo modelis

Šaltinis: Liesionis V. (2007). Teoriniai žaliajo marketingo strategijos rengimo aspektai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*.

Marketingo planavimo procesą galima laikyti sudėtine organizacijos struktūros dalimi ir nurodyti jame tokius etapus: organizaciniai tikslai, marketingo auditas, vidinė ir išorinė organizacijos esamos situacijos analizė ir marketingo sėkmės bei nesėkmės faktorių išskyrimas, tikslai ir strategijos, detalios veiklos programos, kontrolė ir vertinimas.

Siekiant pažangos, būtina pakeisti gamybos procesus, produktus ir pačią verslo praktiką. Norint, kad viskas vyktų sparčiau, reikia diegti ekologines naujoves, aplinkosaugos technologijas, kurios gali padėti rasti sprendimus. Pasitelkus tinkamas priemones Lietuva taptų konkurencinga ir aplinką tausojančia valstybe.

Organizacijos užduotis yra apibrėžti tikslines rinkos poreikius, norus ir interesus bei suteikti trokštamą objektą efektyviau ir veiksmingiau nei konkurentai, tokiu būdu, kuris užtikrintų ir didintų vartotojo ir visuomenės gerovę. Konceptija skatina prekyautojus subalansuoti tris aplinkybes nustatant jų marketingo politiką, būtent, įmonės pelną, vartotojų norų patenkinimą, ir viešąjį poreikį (Kotler, Armstrong, 2001). Aplinkos būkle neabejotinai domisi visuomenė ir ji turi didelę reikšmę visuomenės gerovei.

Tendencijos požymiai (Castenow, 1993): 1) susirūpinimas dėl oro, dirvožemio ir vandens telkinių švaros, 2) gamtos apsauga nuo žalingų veiksnių, 3) racionali apyvarta ir gamtinių išteklių panaudojimas; perdirbimo akcentavimas, 4) siekimas mažinti natūralių žaliavų sąnaudas; gamybos atliekų panaudojimas gaminant naujus produktus, 5) ekologiškos orientacijos ir sveiko gyvenimo būdo populiarinimas.

Išvardinti tendencijos požymiai gali atsirasti marketinge: 1) geresnis vartotojų prioritetų suvokimas, 2) gamtinė aplinka kaip vienas esminių kriterijų produkto sprendimų procese, 3) įmonės pozicija į gamtą, 4) ekologiškų ir energiją tausojančių produktų dominavimas, 5) gamtinė aplinka kaip neatsiejama įmonės veiklos dalis, 6) vertinimo kriterijų įtaka prekinio ženklo produktams.

„Ekologiško“ marketingo komplekso modelis turėtų apimti visus 4Ps (produktas+kaina+vieta+reklama) (Grundey, 2009):

1. Gamintojas turėtų pasiūlyti tokių ekologiškų produktų, kurie ne tik neterštų aplinkos, bet ir padėtų sumažinti jau esančias aplinkos problemas.

2. Tokių produktų kainos gali būti kiek aukštesnės.
3. Komunikacija su rinka turėtų akcentuoti tokius aplinkos aspektus: a) turimas aplinkos vadybos sistemos sertifikatas gali būti viešinamas, kad būtų pagerintas įmonės įvaizdis, b) faktas, kad įmonė skiria lėšų aplinkos apsaugai, turėtų būti viešinamas, c) gamtinės aplinkos rėmimas taip pat yra svarbus, d) gali būti, kad ekologiškiems produktams prireiks atitinkamų pardavimo skatinimo būdų.

Žaliosios, pusiau strateginės ar taktinės strategijos lygis aiškiai diktuoja, kokios veiklos reikia imtis (žr. lentelė 1). Įmonė galėtų atlikti esminius pakeitimus gamybos procese, bet nesiekti jų didinti, pati užimdama aplinkos lyderio poziciją.

1 lentelė

Ekologiško/žaliojo marketingo veikla

	Taktinis ekologinimas	Pusiau strateginis ekologinimas	Strateginis ekologinimas
Nukreipimas	Žiniasklaidoje apie ekologiją pateikiami skelbimai, kuriuose minimos ekologiškos savybės.	Įmonė greta įprastų prekinių ženklų sukuria ekologinį.	Įmonė sukuria naują strateginį verslo vienetą (SVV) nukreiptą į žaliąjį marketingą.
Ekologiškasis dizainas	Įmonė renkasi ekologiškai draugiškesnį žaliavų tiekėją.	Būvio ciklo analizė yra įtraukta į ekodizaino procesą, kad sumažinti ekožalą.	Pvz., FUJI XEROX stengiasi savo ekologišką vyniojamąjį popierių pagaminti dar ekologiškesnį.
Žalioji pozicionavimas	Pvz., kasybos bendrovė įsteigusi ryšių su visuomene kampaniją, kad pabrėžtų savo žaliuosius aspektus ir praktiką.	Pvz., BP (British Petroleum) AMOCO (britų benzino įmonė) pakeičia savo logotipo maketą į emblema su saule, kad ši atspindėtų vandenilio/saulės energijos įtaką ateities energijos pramonėje.	Pvz., BODY SHOP siekia teigiamų aplinkos ir socialinių pasikeitimų ir ragina savo vartotojus to siekti.
Žalioji kainų sistema	Energijos vartojimo efektyvumas, pabrėžiamas produktą gaminant ir naudojant.	Pvz., vandens įmonė informuoja visuomenę apie suvartoto vandens kiekį.	Įmonė mieliau išnuomoja savo produktus nei parduoda; vartotojai dabar moka tik už produktų naudojimą.
Žalioji logistika	Įmonė naudoja labiau koncentruotą ploviklių/skalbiklių.	Pakavimo minimizavimas įeina į įmonės gamybos apžvalgos procesą.	FUJI XEROX naudoja perdirtus kopijavimo aparatus.
Marketingo atliekos	Įmonė pagerina savo gamybos proceso efektyvumą, sumažindama savo atliekų kiekį.	Pvz., TELSTRA (telefonų im.) organizuoja senų telefonų knygų surinkimą ir perdirbimą į kačių kraiką.	Pvz., Queensland cukranendrių gamykla yra perstatyta termofikacijos pagrindu, ir tam yra sunaudojamos cunkranendrių atliekos.
Žalioji reklama	Naftos įmonė įsteigusi viešųjų ryšių kampaniją, kad išryškintų savo ekologišką praktiką, tam, kad pasipriešintų neigiamai įtakai, kurią sukelia spaudoje aprašyti pavojingų medžiagų patekimas į aplinką.	Įmonė dalyvauja visuomenėje, kad produkto ekologinė nauda būtų minima produkto reklamoje.	Įmonė BODY SHOP remia vieną ar daugiau soacialinių/ekokampanijų kiekvienais metais, kad parduotuvės emblema būtų reklamuojama.
Žalioji bendrumas	Įmonė remia konkurenciją, vykdomą aplinkos grupės, kad padidintų viešą suvokimą apie lietaus vandens kokybės problemas.	Pvz., SOUTHCORP (vyno gamintojas) sukūrė ilgalaikę sąjungą su australų išsaugojimo fondu, kad padėtų įveikti dirvos sūrumo problemas.	Įmonė pakviečia aplinkos grupės atstovą prisijungti prie direktorių valdybos.

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis Dainora Grundey (2009). Eco-marketing and eco-labelling: does it ensure customer loyalty in Lithuania?

1 lentelėje analizuojama, kaip taktinio, pusiau strateginio, ir strateginio žaliojo marketingo veiklos galima įgyvendinti marketingo srityje.

Taktiniai veiksmai įprastai apima nustatytą koordinaciją ir nustatytus pokyčius per sudėtinės/daugybės funkcijas. Pusiau strateginiai veiksmai paprastai reikalauja labiau esminių pokyčių marketingo veikloje, taip pat kaip plataus masto koordinacija tarp keleto ne marketingo veiklų.

Žaliojo įvaizdis sukuria palankesnę visuomenės išpūdį, kuris savo ruožtu gali padidinti pardavimus, pakelti akcijų kainas ir atverti duris į valstybines kapitalo rinkas. Žaliojo įvaizdis gali padidinti produkto kokybės suvokimą ir tuomet kartu su nauda aplinkosaugai, neatsiejama nuo produkto ir jo panaudojimas gali suteikti pridėtinę vertę, kurią palaiko vartotojai.

Ekologinis ženklavimas.

Ekologinis gaminių ženklavimas - tai tų gaminių ar paslaugų, kurie yra mažiau žalingi aplinkai ir žmonių sveikatai nei kiti tos pačios grupės produktai, sertifikavimas. Ekologinių ženklų naudojimas yra lengviausias aplinkos apsaugos kriterijų taikymo būdas. Ekologiniai ženklai padeda identifikuoti prekes, kurios atitinka tam tikrus aplinkosauginius standartus. Vartotojai tokius produktus gali atpažinti iš ekologinio ženklo - grafinis simbolio, pateikto prekės etiketėje, reklamoje ar kt.

Ekologinis ženklavimas teikia šią naudą (Čiegis, 2008):

- Informuoja vartotoją renkantis. Ekologinis ženklavimas yra efektyvus būdas informuoti vartotojus apie poveikį aplinkai. Tai įgalina žmones teisingai pasirinkti, yra skatinamas vartotojų sąmoningumas. Tuo pat metu mažinamas energijos suvartojimas, atliekų kiekiai ir produkto valdymo kaštai.
- Remia ekonominį efektyvumą. Ekologinis ženklavimas yra pigesnis nei kontrolė. Skatinant vartotojus priimti ekologiškumu paremtus sprendimus, reguliavimą galima sumažinti iki minimumo. Tai teigiamai veikia ir valstybę, ir pramonę.
- Stimuliuoja rinkos vystymąsi. Kai pirkėjai renkasi prekes su Eko ženklu, jie tiesiogiai veikia paklausą ir pasiūlą. Tai nukreipia rinką ekologiškumo link.
- Skatina nuolatinį gerinimą. Dinamiška ekologiškų produktų rinka verčia nuolat gerinti aplinkosaugą. Tuo tarpu vartotojai gali nuolat domėtis gaminių poveikiu aplinkai.
- Skatina sertifikavimą. Aplinkosauginė sertifikavimo sistema yra ženklas, rodantis, kad gaminyje atitinka ekologinius standartus. Sertifikavimas vaidina mokomąjį šviečiamąjį vaidmenį vartotojams bei skatina gamintojų konkurenciją.
- Padeda nuolatiniam stebėjimui. Tai dar vienas ekologinio ženklavimo privalumas,

suteikiantis konkurentui ar pirkėjui galimybę susipažinti su produkcijos gamintojo aplinkosauginiais įsipareigojimais, jų teisingumu bei reaguoti, jei įsipareigojimai tampa abejotini.

Europos Komisija 1992 m. paskelbė Reglamentą Nr. 880/92 *dėl Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo tvarkos*. Šiame Reglamente buvo nurodyta, kad tikslinga projektuoti, gaminti, prekiauti ir vartoti gaminius, kurie pasižymi sumažintu poveikiu aplinkai per visą jų gyvavimo ciklą, o vartotojams pateikti išsamesnę informaciją apie gaminių poveikį aplinkai. 2000 m. Europos Parlamentas ir ES Taryba paskelbė Reglamentą Nr.1980/2000 dėl Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo peržiūrėtos ir pataisytos tvarkos. Šiame Reglamente nurodoma, kad Bendrijos ekologinis ženklas bus suteikiamas produktams (gaminiams ir paslaugoms), kurie pasižymės sumažintu kenksmingu poveikiu aplinkai, palyginus su kitais tos pačios grupės produktais, užtikrins efektyvų gamtos išteklių panaudojimą, o gyventojams apie šiuos produktus bus suteikiama tiksli ir moksliskai pagrįsta informacija.

Labiausiai pasaulyje yra žinomi šie ekologiniai ženklai (Aplinkos apsaugos agentūra):

- Vokietijos Mėlynasis Eko Angelas – tai pirmasis pasaulyje ekologinis ženklas, apimantis daugiau kaip 4000 ekologiškų gaminių (išskyrus maisto produktus ir medikamentus). Šis ženklas nėra privalomas.
- Plačiai paplitęs "Energy star" - tai gaminių, pasižyminčių energijos efektyvumu ir taupymu ženklas. Tarp gaminių, pažymėtų "Energy star" ženklu, yra šaldytuvai, oro kondicionavimo sistemos, televizoriai, kompiuterių ekranai, nešiojamieji kompiuteriai, baterijų pakrovėjai, kopijavimo aparatai, faksai, kita biurų įranga.
- Šiaurės Europos Baltoji Gulbė – šių rekomendacijų rinkinys yra griežti aplinkosauginiai reikalavimai Šiaurės Europoje ir apima visą produkto gyvavimo ciklą nuo žaliavų iki sunaikinimo.
- Europos Sąjungos Eko Ženklas – pradėtas naudoti 1992 m. ir suteikiamas gaminiam su sumažintu poveikiu aplinkai. Jis turi įtakos 340 milijonų pirkėjų pasirinkimui visoje Europoje. Kriterijai yra panašūs į sugretinimą ir skatina pokyčius rinkoje net tuomet, jeigu įmonės nesiekia šio ženklo gauti.

Didžiausia problema yra nustatant ekologiško produkto kriterijus, kadangi visose Europos Sąjungos šalyse turi galioti vienodi reikalavimai. Tai yra trūkumas, kadangi aplinkosauginės problemos ne visur yra vienodo lygio, ir kai kurioms šalims reikėtų griežtesnių kriterijų (Ekologinių produktų ženklinimas). Sukurtas *Pasaulinio ekologinio ženklinimo tinklas*, kuris jungia nacionalines

bei tarptautines organizacijas ir narius, dirbančius su ekologinio ženklavimo programomis visame pasaulyje (žr. 1 priedas).

Lietuvoje 1995 m. buvo pradėti kurti aplinkosauginiai ženklavimo kriterijai ir 1996 m. LR aplinkos ministerijos nutarimu buvo patvirtinta gaminių aplinkosauginio ženklavimo tvarka. Ši tvarka 2001 m. buvo pakeista ir patvirtinta nauja. Remiantis ja, Lietuvos aplinkai nepavojingo gaminio ženklo kriterijai naudojami tokie patys, kaip ir ES žalias lapas.

Aplinkos vadybos sistemos sertifikavimas.

Aplinkos vadybos sistema (AVS) yra priemonė, kuria siekiama užtikrinti, kad įmonėje ar organizacijoje būtų sistemiškai atsižvelgiama į visus aplinkos apsaugos klausimus. Norint užtikrinti darnų vystymą taikomos privalomos ir savanoriškos – organizacijų iniciatyva taikomos aplinkosaugos priemonės. Prie savanoriškų priemonių priskiriamos aplinkos vadybos sistemos ISO standartai ir EMAS.

ISO 14000 standartų serija apima įvairius aplinkos apsaugos vadybos aspektus. Aplinkos apsaugos vadybos standartuose pateikiami efektyvūs ir su kitais vadybos reikalavimais susiję aplinkos apsaugos vadybos sistemos elementai. Jų paskirtis – padėti įmonei siekti aplinkos apsaugos ekonominių tikslų. Šie standartai yra vadybos įrankis, galintis bet kokios veiklos srities ar dydžio įmonę valdyti veiklos, produkcijos ar paslaugų įtaką aplinkai. Pagrindinis šio standarto tikslas – skatinti aplinkos apsaugą ir taršos prevenciją, atsižvelgiant į socialinius ir ekonominius poreikius (Čiegis, 2004).

2 lentelė

ISO 14000 serijos pažangiausi standartai

Serija	Objektas	Standartas
EN ISO 14000	Aplinkos apsaugos vadybos sistemos	EN ISO 14001
EN ISO 14010	Aplinkos apsaugos audito direktyvos	EN ISO 14004
EN ISO 14020	Aplinkosauginis ženklavimas bei pareiškimai	EN ISO 14010
		EN ISO 14011
		EN ISO 14012
		EN ISO 14020
		EN ISO 14021
		EN ISO 14012
		EN ISO 14031
EN ISO 14030	Aplinkosauginės veiklos įvertinimas	EN ISO 14040
EN ISO 14040	Gyvybės raidos ciklo analizė	EN ISO 14041
		EN ISO 14042
		EN ISO 14043
EN ISO 14050	Terminų ir apibrėžimų paaiškinimas	EN ISO 14050

Šaltinis: Čiegis R. (2004). *Ekonomika ir aplinka: subalansuotos plėtros valdymas*.

Aplinkos apsaugos vadybos sistema: 1. padeda įmonei sklandžiai įsilieti į ją supančią aplinką, nekenkiant gyvybiškai svarbiems gamtos ištekliams; 2. garantuoja, kad aplinkos apsaugos veikla vyksta organizuotai, koordinuotai ir maksimalus rezultatas bus pasiektas minimaliomis sąlygomis;

3. nustato įmonės veiklai būdingus gamtos apsaugos aspektus, jų svarbą ir būdus pašalinti negatyvų poveikį aplinkai; 4. leidžia drąsiai teigti, kad verslas yra nekenksmingas gamtai; 5. aplinkos apsaugos vadybos sistemos atitiktis sertifikatas laiduoja visoms suinteresuotoms šalims, kad įmonės aplinkos apsaugos vadybos sistema yra veiksminga, nuolat tobulinama (Čiegis, 2004).

Ekonominių vadybos sistemų efektyvumą lemia prevencinių principų integravimas sistemoje. Iš esmės ISO 14001 taršos prevencija apibrėžiama dviem aspektais: a) reikalavimu, kad įmonės aplinkos apsaugos politika apimtų nuolatinį gerinimą ir poveikio aplinkai prevenciją; b) reikalavimu, kad organizacijos aplinkos apsaugos tikslai ir uždaviniai atitiktų aplinkos apsaugos politiką.

Aplinkos vadybos sistema yra visos įmonės vadybos sistemos dalis. Tai veikianti organizacinė struktūra, planavimas, atsakomybė, įgūdžiai, procedūros, procesai ir išteklių, skirti aplinkos vadybos sistemai diegti ir palaikyti. Į AVS įtraukiami tie vadybos aspektai, kurie leidžia planuoti, kurti, įdiegti, vykdyti, apžvelgti, palaikyti ir gerinti įmonės aplinkos apsaugos politiką, tikslus ir uždavinius (Staniškis, Staniškienė, Kliopova, 2004).

Dažniausiai aplinkos apsaugos veikla organizacijoje siejama su teisinių reikalavimų atitiktimi ir vertinama kaip papildomos išlaidos. Visiškai kitą prasmę aplinkos apsaugai suteikia standartas ISO 14001. Aplinkos vadybos tikslas yra pateikti organizacijoms efektyvius aplinkos vadybos sistemos elementus, kurie gali būti bendri su kitais vadybos reikalavimais, padėti organizacijai pasiekti aplinkos apsaugos ir ekonominius tikslus. Pagal standartą ISO 14001 pagrindiniai aplinkos apsaugos reikalavimai yra: aplinkos apsaugos teisinių reikalavimų atitiktis, nuolatinis gerinimas ir taršos prevencija (Kaziliūnas, 2007).

ISO 14001 standarte pateikiami pagrindiniai elementai, padedantys bet kurio dydžio ir profilio organizacijoms sukurti efektyvią aplinkos vadybos sistemą. ISO 14001 standartas pagrįstas „planavimo, įgyvendinimo, tikrinimo, vykdymo“ modeliu, taikomu ir kituose vadybos sistemos standartuose.

Europos Sąjungoje taikomos dvi pagrindinės aplinkosaugos vadybos sistemos: Europos ir tarptautinis standartas EN/ISO 14001 bei Europos Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistema EMAS.

ISO 14001 standartas reikalauja apimti visus reikšminius aspektus, kuriuos organizacija gali kontroliuoti ar paveikti, ir todėl įmonė privalo atsižvelgti ir į aspektus, susijusius su žaliavomis bei jų kilme, produkto naudojimu ir panaudoto produkto atliekų tvarkymu t.y. visu produkto gyvavimo ciklu. ISO 14001 standarto reikalavimai nurodo, kokius valdymo sistemos elementus organizacija turi įgyvendinti, siekdama savo užsibrėžtų tikslų aplinkos apsaugos sityje. Praktiškai tai reiškia organizacijos gamybos procesų, produktų ir paslaugų poveikio aplinkai mažinimą ir verslo galimybių plėtimą.

EMAS tikslas - skatinti nenutrūkstamą organizacijų – dalyvių aplinkosauginės veiklos gerinimą.

EMAS yra panaši į ISO 14001, tačiau kelia didesnius reikalavimus: EMAS reikalauja atlikti pirminę aplinkosaugos analizę, EMAS registruotos organizacijos privalo demonstruoti atitiktį aplinkos apsaugos įstatymų reikalavimams ir viešai pateikti informaciją apie reikšmingus aplinkosaugos aspektus ir susijusius aplinkosaugos tikslus bei uždavinius, pagrindinius duomenis apie aplinkosaugos veiksmingumą, EMAS reikalauja aktyviai įtraukti darbuotojus į EMAS įgyvendinimą. EN ISO 14001 reikalauja atlikti auditą, tačiau neapibrėžia jo dažnumo bei nenustato audito atlikimo metodologijos taip detalai, kaip tai yra padaryta EMAS. Be to, EN ISO 14001 nenustato, iki kokio lygio turi būti gerinamas aplinkosaugos veiksmingumas. EMAS nustato, kad organizacijos privalo siekti sumažinti poveikius aplinkai iki lygių, kurie yra pasiekiami naudojant ekonomiškai pateisinamus geriausius prieinamus gamybos būdus (Questions and Answers..., 2008).

LR Vyriausybės nutarimas Nr. 28 priimtas 2002 m. sausio 10 d. , “Dėl Europos parlamento ir Tarybos reglamento dėl organizacijų savanoriško dalyvavimo bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemoje (EMAS) (EB) Nr. 761/2001 taikymo” įgalioja Aplinkos ministeriją koordinuoti pasirengimo taikyti šį reglamentą procesą, o Ūkio ministeriją teikti ūkio subjektams informaciją apie savanoriško dalyvavimo EMAS sąlygas ir koordinuoti skatinimo mechanizmų sukūrimą (Aplinkos ministerija).

Aplinkos apsaugos vadybos standartas yra kriterijus, naudotinas tada, kai pirkimo produktas jo gamybos ar tiekimo procese gali turėti teigiamos įtakos aplinkai.

Gaminio būvio ciklo vertinimas.

Gaminio būvio ciklas apima jo kūrimą, gamybą, prekybą ir paskirstymą, vartojimą ir galutinį gaminių, virtusių atliekomis, šalinimą. Aplinkosauginis projektavimas yra paremtas prevenciniu požiūriu ir leidžia daryti pakeitimus ankstyvosiose gaminio kūrimo stadijose ir išvengti aplinkosauginių problemų sprendimo tolimesnėse būvio ciklo stadijose.

Būvio ciklo vertinimas (BCV) – visuminis požiūris į gaminį, kai vertinamas gaminio poveikis aplinkai per visą jo būvio ciklą, pradedant žaliavų išgavimu, transportavimu, perdirbimu ir baigiant atliekų surinkimu (Uselytė, Karaliūnaitė, 2003).

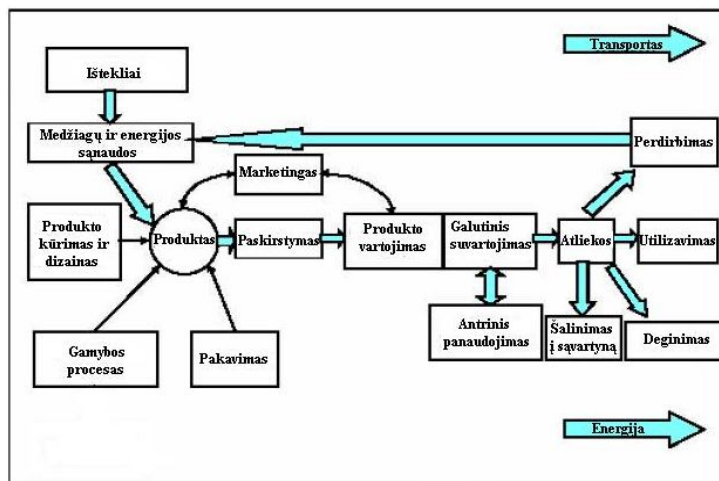
Švaresnė gamyba yra nuolatinis integruotas prevencinės aplinkos apsaugos strategijos taikymas procesams, gaminiams ir paslaugoms, siekiant padidinti gamybos efektyvumą ir sumažinti riziką žmonėms ir aplinkai (Švaresnės gamybos galimybės).

Yra svarbu įvertinti gaminio produkto viso jo gyvavimo ciklo požiūrį nuo gaminio poveikio aplinkai, nuo jo fizinio atsiradimo iki išnykimo.

Dažna problema, stabdanti žaliųjų pirkimų plėtrą, yra aukštesnė „žalesnių“ prekių kaina. Išties

kartais „žalesnė“ prekė kainuoja brangiau, tačiau pirkimo kaina sudaro tik dalį bendro pirkimo, valdymo ir šalinimo išlaidų. Neretai „žalesnės“ prekės valdymo ir šalinimo išlaidos yra mažesnės. Todėl, atsižvelgus į visas būvio ciklo išlaidas, „žalesnė“ prekė dažniausiai pasirodo esanti pigesnė (Žaliųjų pirkimų gairės, 2007).

Remdamos žaliuosius pirkimus, viešosios institucijos gali paskatinti pramonę plėtoti žaliausias technologijas. Tam tikrų gaminių, darbų ir paslaugų srityse ši įtaka gali būti ypač reikšminga.

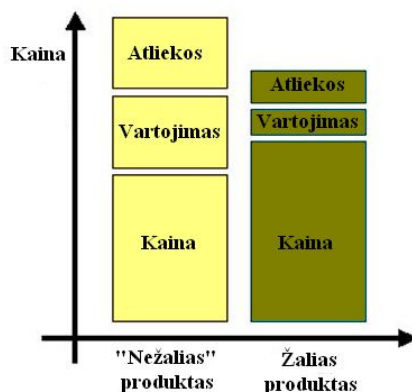
2 pav. Būvio ciklo vertinimo principinė schema

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis Making life cycle information and Interpretative tools available. Netherlands Organization for Applied Scientific Reserch.

Kiekvienas iš būvio ciklo etapų yra susijęs su didesniu ar mažesniu poveikiu aplinkai. Tai – medžiagų ir energijos sąnaudos, transporto tarša pervežant žaliavas ir gaminius, atliekos. Todėl projektuojant gaminių siekiama įvertinti, kokį poveikį jis darys aplinkai įvairiuose gamybos etapuose, o taip pat eksploatacijos ir produkto perdirbimo metu.

Pagal gaminio ciklo poveikio aplinkai sumažinimas vienoje būvio ciklo stadijoje turi nepadidinti poveikio aplinkai kitoje stadijoje.

Įvertinus viso gyvavimo ciklo analizę, nepaisant didesnių įsigijimo kainų, žalieji produktai atsiperka vartojimo ir atliekų šalinimo ar perdirbimo fazėse (žr. 3 paveikslas).

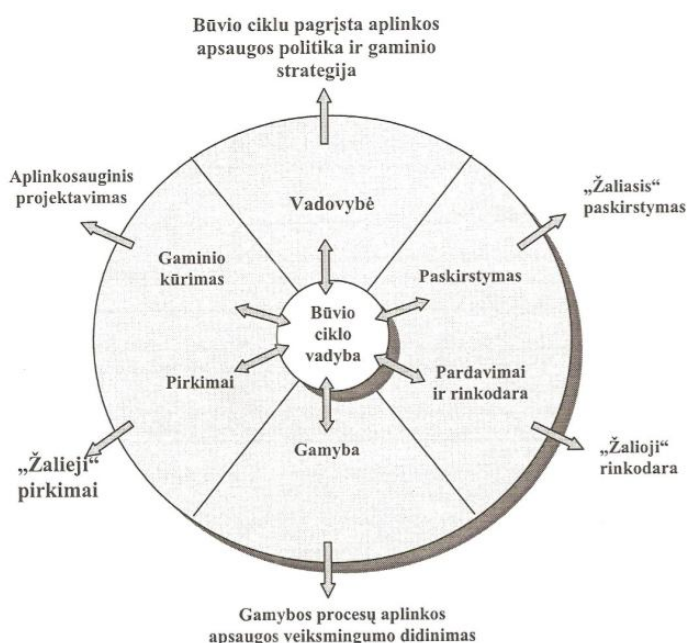

3 pav. Prekių vartojimo ir jų būvio ciklo įtaka bendrosioms sąnaudoms

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis Barbara Morton. (2010). Life Cycle Costing (LCC) Methodologies for GPP.

Gaminant žalius produktus yra mažinamos žaliavų, energijos, vandens sąnaudos. Mažinamos sąnaudos susijusios su apdorojimu, saugojimu, perdirbimu ar perdavimu kenksmingų atliekų, susidarančių gamybos metu. Gerėja dirbančiųjų sveikata, saugumas, mažinami kaštai susiję su susidarančių atliekų utilizavimu.

Būvio ciklo vadybos kryptys pavaizduotos 4 paveiksle. Daugiausia dėmesio skiriama tokiems aspektams kaip gaminių aplinkos apsaugos charakteristikų gerinimas, aplinkos požiūriu geresnių, gaminių rinkodara ir pan. Labai svarbu sukurti aktyvią ir veiksmingą, projekto diegimo ar veiklos koordinavimo grupę (Staniškis, Staniškienė, Kliopova, 2004).

4 pav. Būvio ciklo vadybos kryptys

Šaltinis: Staniškis J. K., Stasiškienė Ž., Kliopova I. (2004). Subalansuotos pramonės plėtros strategija: teorija ir praktika. Kaunas: Technologija.

Būvio ciklu paremtoje aplinkos apsaugos veikloje tiekėjai ir vartotojai turi glaudžiai tarpusavyje bendradarbiauti, kad galėtų keistis žiniomis ir patirtimi visoje gaminio grandinėje. Toks bendradarbiavimas turi būti naudingas visiems partneriams, kad kurdamos gaminių galėtų integruoti aplinkos apsaugos problemas.

Naujas, modernus požiūris į ekologinį gaminio projektavimą lemia pokyčius aplinkos vadyboje. Tikėtina, kad ekologinei problemai ekologinis gaminio projektavimas taps viena pagrindinių aplinkos vadybos krypčių.

1. 4. Žalieji pirkimai pasaulinėje erdvėje

Žaliųjų pirkimų srityje labiausiai pažengusios „Žaliojo-7“ valstybės, tuo tarpu kitos ES valstybės ženkliai atsilieka savo vykdomų žaliųjų pirkimų skaičiumi. „Žaliojo-7“ valstybių pažanga žaliuosiuose pirkimuose pasižymi keliomis savybėmis (European Commission Environment):

1. Stiprus į žaliuosius pirkimus orientuotas teisinis viešųjų pirkimų reguliavimas;
2. Nacionalinėse programose žalieji pirkimai nurodyti kaip vienas iš tikslų;
3. Gausūs ir išsamūs informacijos šaltiniai – kiekviena iš šių valstybių turi žaliesiems pirkimams skirtus internetinius puslapius, kuriuose pateikta naudinga informacija apie kiekvieną produktą ir jo „žalias“ technines specifikacijas;
4. Inovatyvūs viešųjų pirkimų metodai – dauguma „Žaliojo-7“ valstybių viešųjų pirkimų metu naudoja tokias naujoves kaip gyvavimo ciklo sąnaudų apskaičiavimas kaip vienas iš pasiūlymų vertinimo kriterijų, aplinkosaugos kriterijų įdiegimas techninėse specifikacijose;
5. Aplinkosaugos vadybos sistemų įdiegimas perkančiosiose organizacijose.

„Žaliojo-7“ valstybių teisinis žaliųjų pirkimų reglamentavimas (Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos....., 2007):

Danija. Danijos aplinkos apsaugos įstatymas (angl. *Environment Protection Act*), priimtas 1994 m., nustato pareigą perkančiosioms organizacijoms pirkti prekes ar produktus, kuriuose yra perdirbtų ar perdirbamų medžiagų, taip pat tokias, kurioms dėl aplinkosauginių priežasčių turėtų būti teikiama pirmenybė. Įgyvendindami šiuos aplinkos apsaugos įstatymo reikalavimus, nacionaliniai pirkimų departamentai vykdydami viešuosius pirkimus ir vertindami tiekėjų pasiūlymus aplinkosauginiam kriterijų suteikia tokį patį lyginamąjį svorį kaip ir kainai ar prekių kokybei. Perkančiosios organizacijos yra įpareigosios elgtis taip pat.

Vokietija. Vokietijos federalinis atliekų tvarkymo įstatymas (vok. *Kreislaufwirtschafts- und Abfallgesetz*) nustato pareigą perkančiosioms organizacijoms perkant prekes ar paslaugas prioritetą teikti žaliesiems produktams. Vokietijos federalinė ir Žemių vyriausybės yra įgyvendinusios ES direktyvas, reikalaujančias naudoti aplinkosaugos kriterijų viešuosiuose pirkimuose, pagal kurias atitikimas aplinkosaugos reikalavimams turi būti nurodomas prekės aprašyme tiekėjo pateiktame pasiūlyme.

Nyderlandai. Nuo Nacionalinės aplinkos apsaugos politikos plano (angl. *National Environmental Policy Plan*) priėmimo 1990 m., olandų vyriausybė aiškiai pripažino, kad vešieji pirkimai yra viena iš priemonių įgyvendinti aplinkosaugos politiką. Papildomi reikalavimai viešųjų pirkimų teisės aktų bazei, susiję su aplinkosaugos kriterijais, yra nustatyti keliuose vyriausybės

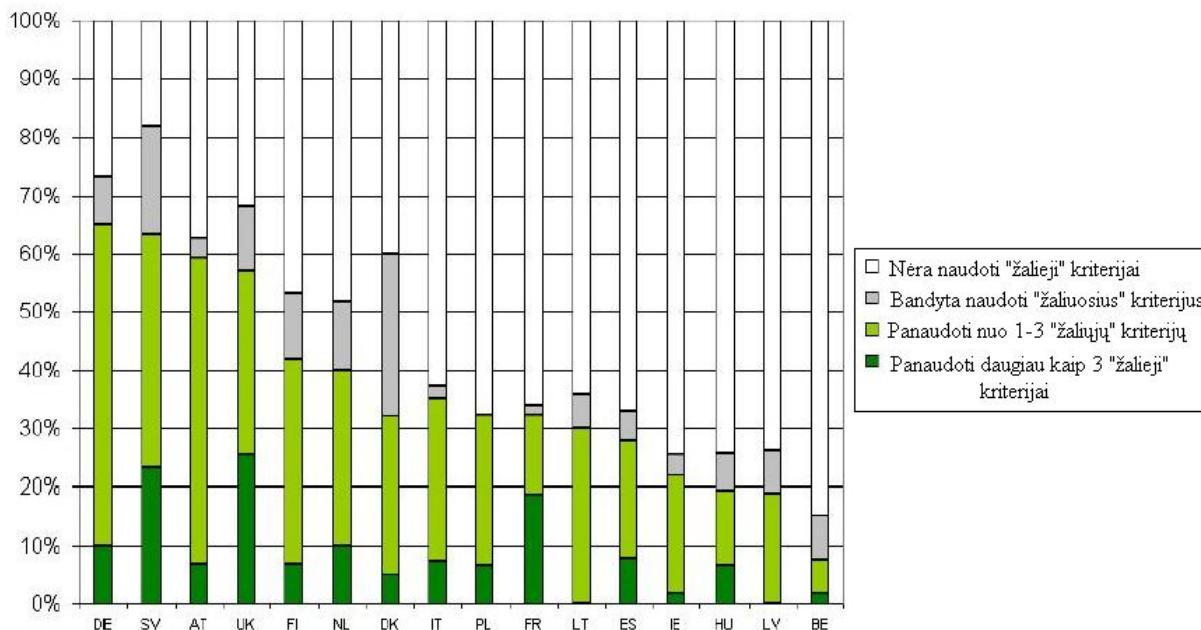
aplinkosaugos planuose. Šie reikalavimai nėra įpareigojantys, tačiau vyriausybė nuolat skatina jų laikytis. Prekių ir aplinkosaugos memorandume (angl. *The Memorandum on Products and Environment*), priimtame 1996 m., pasiūlytos rekomendacinės aplinkosaugos sąlygos, kurios galėtų būti naudojamos konkurso sąlygose.

Jungtinė Karalystė. Jungtinėje Karalystėje aplinkosaugos kriterijus į viešųjų pirkimų procedūras gali būti panaudotas bet kurioje stadijoje (rengiant pirkimo dokumentus, vertinant tiekėjų pasiūlymus bei sudarant pirkimo sutartį). Perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų komisija turi teisę nuspręsti, ar būtina aplinkosaugos kriterijų panaudoti konkurso sąlygose, tačiau, bet kuriuo atveju, toks reikalavimas neturi kliudyti pačiam pirkimui.

Austrija. Austrijos perkančiosios organizacijos aplinkosaugos kriterijų viešųjų pirkimų procedūrose naudoja nuo 1980 m. Austrijos federalinis pirkimų įstatymas (angl. *The Austrian Federal Procurement Act*) ir Austrijos paslaugų pirkimo įstatymas (angl. *Austrian Norm on Procurement of Services*) įtvirtinta teisinę pareigą perkančiosioms organizacijoms konkurso sąlygose naudoti aplinkosaugos kriterijus.

Suomija. Remiantis Suomijos teisės aktais, perkančiosios organizacijos tiekėjų pasiūlymus vertina ir viešo pirkimo laimėtoją išrenka pagal pasirinktus kainos, išlaikymo kaštų, pristatymo terminų, kokybės, estetiškumo, funkcionalumo ir techninių charakteristikų, aptarnavimo ir techninio aprūpinimo arba aplinkosauginius kriterijus. Šie kriterijai, jeigu įmanoma, turi būti išdėstyti pagal svarbumą ir jiems suteikiamas lyginamasis svoris arba bent jau nurodoma, kuriam kriterijui teikiamas prioritetas, t.y. šių šalių teisės aktai nenustato pareigos perkančiosioms organizacijoms perkant prekes, paslaugas ar darbus viešojo pirkimo procedūrose naudoti aplinkosauginį kriterijų, tačiau tai daryti yra leidžiama ir netgi rekomenduotina.

Švedija. Švedijoje nėra nustatytų privalomų reikalavimų pirkti aplinkai naudingas prekes, tačiau valstybė imasi visų įmanomų teisėtų priemonių, siekdama padidinti aplinkosaugos kriterijų naudojimą perkančiųjų organizacijų vykdomuose viešuosiuose pirkimuose, sumažinti jų išlaidas mokesčiams už suvartojamą energiją bei vandenį, įsigyjant ekonomiškai naudingesnius ir efektyvesnius produktus. Švedijos aplinkos apsaugos programa įgyvendinamas pagrįstas įvairiomis priemonėmis, pavyzdžiui, į žaliųjų viešųjų pirkimų diegimą įtraukiant politikus ir kitus sprendimus priimančius valdžios atstovus vietiniame valstybės lygmenyje, organizuojant įvairias informacijos sklaidos programas: internetinių puslapių kūrimą, aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovų rengimą, apsikeitimą gerąja patirtimi, viešųjų pirkimų aplinkosaugos sprendimai įtraukiami į perkančiųjų organizacijų kvalifikacijos viešuosiuose pirkimuose kėlimo kursų programas.

5 pav. Žalieji pirkimai Europoje 2006 m.

Šaltinis: Green Public Procurement in Europe, 2006. http://www.gpp-europe.net/GPP_docs/Report_stage_3_Final.pdf

Apibendrinat 5 paveikslą, 2006 m. tyrimo duomenimis šalys vykdydamos žaliuosius pirkimus, pirkimo dokumentuose įtraukė nuo 1-3 žaliųjų kriterijų Vokietija (55%), Švedija (40%), Austrija (48%), Jungtinė Karalystė (30%), Lietuva (30%). Pirkimo dokumentuose įtraukti daugiau kaip 3 žalieji kriterijai Vokietija (10%), Švedija (22%), Austrija (7%), Jungtinė Karalystė (25%), Lietuva nėra įtraukusi daugiau kaip 3 žaliuosius kriterijus vykdydama žaliuosius pirkimus 2006 metais.

1. 5. Viešųjų pirkimų taikymas analizuojant žaliųjų pirkimų koncepciją

Žaliųjų pirkimų politika yra pakankamai nauja ir specifinė viešosios politikos sritis. Analizuojant žaliuosius pirkimus svarbu paminėti viešuosius pirkimus, todėl, kad žalieji pirkimai yra viena iš viešųjų pirkimų dalis.

Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę ir pradėjus šalyje formuotis laisvajai rinkai, kilo būtinybė reglamentuoti už visuomenės lėšas vykdomus pirkimus. Vieni pirmųjų pirkimų veiklą reglamentuojančių teisės aktų buvo keli Vyriausybės nutarimai. 1992 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 355 Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose, nustatantį, kad iš valstybės, savivaldybių ir socialinio draudimo fondo biudžetų finansuojamos įstaigos, išgydamos prekių arba paslaugų, su tiekėjais atsiskaitytų rinkos kainomis, pirkimų sutartis sudarytų su mažiausią kainą pasiūliusiais tiekėjais (Viešųjų pirkimų tarybos..., 2002).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1995 m. balandžio 12 d. patvirtino konkretesnes ir aiškesnes Valstybinio pirkimo laikinąsias taisykles, reglamentuojančias pirkimų tvarką bei procedūras. Šis teisės aktas buvo pirmasis šiuolaikinis viešuosius pirkimus reglamentuojantis įstatymas Lietuvoje, užtikrinęs konkurenciją, procedūrų skaidrumą ir atvirumą, tiekėjų lygiateisiškumą. Valstybinio pirkimo laikinosios taisyklės Lietuvos Respublikos Seime priimtose 1996 m. rugpjūčio 13 d., įsigaliojo – nuo 1997 m. sausio 1 d.

Lietuvai pradėjus derybas dėl įstojimo į Europos Sąjungą, prasidėjo viešųjų pirkimų teisės derinimo su direktyvomis procesas, Lietuvoje viešuosius pirkimus reglamentuojantis įstatymas buvo ne kartą keistas ir tobulintas.

Viešųjų pirkimų reikšmė tampa vis aktualesnė socialinei ir ekonominei Lietuvos bei visos Europos Sąjungos raidai. Perkančiųjų organizacijų atliekamų viešųjų pirkimų mastai tiek regioniniu, tiek ir ES vieningos rinkos lygiu kasmet augo, todėl valstybinis bei privatus sektorius yra suinteresuotas efektyvia viešųjų pirkimų sistema ir jos tobulinimo galimybėmis (Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos..., 2007).

ES valstybėse viešieji pirkimai vidutiniškai sudaro apie 16 procentų bendrojo vidaus produkto. Tokios apimties viešieji pirkimai teikia itin daug galimybių atlikti žaliuosius pirkimus ir drauge saugoti aplinką. Šiuo metu 7 Europos Sąjungos valstybės labiausiai pažengusios pagal viešiesiems pirkimams taikomus aplinkosaugos kriterijus – Austrijos Respublika, Danijos Karalystė, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė, Nyderlandų Karalystė, Vokietijos Federacinė Respublika, Suomijos Respublika ir Švedijos Karalystė. Šiose valstybėse 12 produktų grupių nustatyti aplinkosaugos kriterijai, pagal kuriuos atliekami žalieji pirkimai (Nacionalinė žaliųjų pirkimų įgyvendinimo ..., 2007).

Lietuvoje visų perkančiųjų organizacijų 2010 m. įvykusių viešųjų pirkimų skaičius siekė 12 511, vertė sudarė 10.895 mln. Lt. 2009 m. vykdytų viešųjų pirkimų vertė sudarė 9.059 mln. Lt, 2008 m. vykdytų viešųjų pirkimų vertė sudarė 13.500 mln. Lt. Bendras 2008 m. vykdytų viešųjų pirkimų skaičius sudaro 9 152, 2009 m. duomenimis – 7 633. Dėl Lietuvoje esančios ekonominės ir finansų krizės viešųjų pirkimų vertė sumažėjo, lyginant pirkimų skaičių 2008 ir 2009 metus, o 2010 m. pirkimų vertė ir skaičius padidėjo, lyginant 2009 ir 2010 metus (Viešųjų pirkimų tarnyba, 2010).

Viešųjų paslaugų pirkimas yra valstybės, savivaldybių funkcijų ir uždavinių įgyvendinimas pasirenkant geriausią organizaciją, kuri tas paslaugas gali teikti efektyviausiai.

Viešųjų pirkimų sistemos raidai svarbi politinė situacija šalyje. Sprendimas Lietuvai tapti ES nare nulėmė ir nacionalinės viešųjų pirkimų sistemos raidos pagrindines kryptis. Pagrindiniai viešųjų pirkimų politikos tikslai yra skaidrumo ir efektyvumo didinimas, ekonominių ir aplinkosauginių tikslų siekimas. Svarstant viešųjų pirkimų klausimus didelis dėmesys skiriamas korupcijos problemai. Tai atsispindi ir priimtuose dokumentuose.

Vis daugiau dėmesio skiriama ekologinėms problemoms ir aplinkos apsaugai. Visuomenė palaiko sprendimus, nukreiptus sprendžiant atliekų, energijos panaudojimo efektyvumo, aplinkos užterštumo problemas. Žaliųjų pirkimų rėmimas šioje srityje gali būti kaip viena iš priemonių tokių problemų sprendimui.

1. 6. Žaliųjų pirkimų teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje

Žaliuosius pirkimus Europos Sąjungos lygmenyje pradėta reglamentuoti per darnaus vystymosi strategijas, aplinkos apsaugos programas. Lietuvoje žalieji pirkimai pradėti kurti per Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją, remtasi Viešųjų pirkimų įstatymu, bei galutinai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintoje Nacionalinėje Žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje.

Europos Komisijos aplinkosaugos generalinis direktoratas yra pagrindinė ES institucija, formuojanti aplinkos apsaugos politiką. Šios institucijos pagrindinės užduotys yra teisės aktų projektų inicijavimas aplinkos apsaugos srityje, ES teisės aktų įgyvendinimo ES valstybėse narėse priežiūra, pažeidimų prevencija, skundų aplinkosaugos srityje nagrinėjimas bei pažeidimų procedūrų inicijavimas. Misija – išlaikyti ir gerinti gyvenimo kokybę užtikrinant aukštą gamtos išteklių apsaugos lygį; skatinti efektyvų išteklių naudojimą gamtoje; integruoti aplinkos apsaugos aspektus į kitas ES politikos sritis; skatinti ūkio plėtrą ES atsižvelgiant į dabartines ir ateities ekonomines, socialines ir aplinkosaugines reikmes; akcentuoti klimato kaitos svarbą ir biologinės įvairovės išsaugojimą tarptautiniu mastu.

1997 m., kai darnaus vystymosi sąvoka buvo įtraukta į Amsterdamo Sutartį, pripažįstama, kad tai esminis visa apimantis ES tikslas. 2000 m. Lisabonoje ES vadovai išskėlė tikslą: iki 2010 m. padaryti ES „konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje, galinčia užtikrinti darnų ekonomikos augimą, daugiau ir geresnių darbo vietų bei didesnę socialinę sanglaudą“. 2001 m. Geteborge Europos Vadovų Taryba priėmė ES darnaus vystymosi strategiją, Lisabonos strategiją papildė trečiasis – aplinkos – aspektas. Ši strategija tapo pokyčių pradžia. Ja siekiama skatinti ekonomikos augimą ir socialinę sanglaudą, drauge deramai atsižvelgti į aplinkos apsaugą (Lietuvos Respublikos Seimas).

Darni plėtra turi būti vykdoma subalansuotai ir viena laikiškai keturiose dimensijose, kurios neatsiejamos tarpusavyje: socialinėje, ekonominėje, aplinkosauginėje, politinėje. Šios dimensijos yra labai glaudžiai susijusios. Jei siekiama darnios ekonominės plėtros būtina: neignoruoti aplinkosauginių apribojimų ir nenaikinti gamtos išteklių, kartu vystyti socialinius išteklius, keisti esamą pramonės bazę ir plėtros pobūdį, diegiant aplinkai palankias technologijas, įvertinti visų žmonių poreikius, kad kiekvienas galėtų siekti geresnių gyvenimo standartų ir turėtų lygias galimybes naudoti išteklius, įvertinti ateinančių kartų poreikius (Kriščiūnas, Staniškis, Tričys, 2008).

Įvertinus keturias darnaus vystymo dimensijas, būtinas dinaminis balansas tarp gamybos ir vartojimo, ekologijos ir ekonomikos, plėtros ir tausojimo.

Taryba ir Europos Parlamentas 2002 m. priėmė šeštąją aplinkos apsaugos veiksmų programą „Mūsų ateitis – mūsų pasirinkimas“, nustatančią ES aplinkos apsaugos kryptis ateinantiems dešimčiai metų ir nurodančią keturias prioritetines sritis, kuriose reikia skubiai imtis priemonių: klimato kaita, gamta ir biologinė įvairovė, išteklių valdymas ir aplinka bei sveikata.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos narės 2002 m. sausio 23 d. susitarė dėl Europos Tarybos rekomendacijos, kaip gerinti viešųjų pirkimų aplinkosaugos veiksmingumą. 2004 m. kovo 31 d. priimtos dvi Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (Lietuvos Respublikos Seimas):

1. 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo.
2. 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo – nurodo galimybes įtraukti aplinkosaugos reikmes į technines specifikacijas, atrankos ir sutarčių sudarymo kriterijus bei sutarties vykdymo sąlygas.

LR Vyriausybės patvirtintu 2006 m. spalio 17 d. nutarimu Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo 11 skyriuje „Aplinkos apsaugos politika“ pabrėžiama, kad būtina „Parengti Nacionalinę žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programą, joje nustatyti aplinkosauginius kriterijus viešiesiems pirkimams ir numatyti žaliųjų pirkimų įgyvendinimo Lietuvoje tikslus bei jų įgyvendinimo priemones per 2007 m. pirmąjį ketvirtį“ (Dėl nacionalinės darnaus..., 2003).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ (Žin., 2003, Nr. 89-4029) patvirtinta Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, numatanti skatinti palankių aplinkai produktų naudojimą ir gamybą, kuo plačiau diegti aplinkosaugos technologijas.

Atlikus žaliąjį pirkimą, išsigyjamas produktas, kuris, palyginti su kitu tą pačią funkciją atliekančiu produktu, pasižymi tuo, kad jam pagaminti, paslaugai teikti ar darbams atlikti sunaudojama mažiau gamtos išteklių, mažiau teršiama aplinka, suvartojama mažiau energijos, naudojami atsinaujinantys, ekologiški energijos išteklių. Turi mažiau ar visiškai neturi pavojingų, toksinių ir aplinkos apsaugos požiūriu kenksmingų medžiagų. Žalioji produktas yra tvirtas, ilgaamžis, funkcionalus, neteršia aplinkos ir nepavojingas sveikatai. Tinkamas naudoti daug kartų, virtęs atlieka, tinkamas perdirbti. Perkant išmintingai, galima sutaupyti medžiagų ir energijos, sumažinti atliekų kiekį ir taršą, taip pat paskatinti darnius elgesio modelius.

Igyvendinus žaliųjų pirkimų programą (Lietuvos Respublikos Seimas):

- aplinkosaugos kriterijus taikant vis daugiau perkamų produktų, nuosekliai daugės žaliųjų pirkimų;
- atliekami žalieji pirkimai leis taupiai naudoti gamtos išteklius ir mažinti aplinkos taršą;
- prekių gamintojai, paslaugų teikėjai ir darbus atliekantys rangovai daugiau dėmesio skirs aplinkai palankiems produktams, taip bus skatinama kurti kuo daugiau aplinkai palankių produktų;
- padidės aplinkai palankesnių produktų pasiūla, tai netiesiogiai skatins aplinkai palankesnių prekių, paslaugų ir darbų paklausą privačiame sektoriuje.

Lietuvoje nėra žaliųjų pirkimų stebėsenos sistemos, todėl apie esamą būklę sprendžiama iš apklausų ir fragmentinės pirkimo dokumentų analizės, kurios neišsamios, taigi gali būti netikslios (Nacionalinė žaliųjų pirkimų..., 2007).

Atliktų žaliųjų pirkimų ataskaitas perkančiosios organizacijos teikia Viešųjų pirkimų tarnybai prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka.

1. 7. Žaliųjų pirkimų nauda ir organizavimo problemos

Pastaruoju metu pasaulyje vis daugiau dėmesio skiriama aplinkos apsaugai. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (OECD) apskaičiavo, kad jai priklausančios šalys kasmet į aplinkos apsaugą investuoja apie 1-2% BVP. Įmonės, kurios nesumažins savo neigiamo poveikio aplinkai, ateityje gali patirti didelių sunkumų – jos paprasčiausiai pralaimės konkurencinę kovą ar bus priverstos visai nutraukti veiklą. Mat daugelyje šalių pirkėjai vis atkakliau reikalauja gaminių, kurių poveikis aplinkai kuo mažesnis (vertinant visą gaminio gyvavimo ciklą).

Tradicškai aplinkos apsauga buvo suprantama kaip investicijų į įvairią taršos valymo įrangą visuma, nevertinant galimybių sumažinti atliekų ar taršos susidarymą gamybos procesuose. Tačiau pastaruoju metu vis didesnis dėmesys skiriamas prevencinėms aplinkos apsaugos priemonėms. Visų pirma – žymiai geriau apsimoka išnaudoti galimybę išvengti taršos susidarymo nei investuoti daug lėšų į taršos valymo įrangą ir jos priežiūrą. Be to, OECD atliktų tyrimų rezultatai leidžia teigti, kad įmonės diegia prevencines aplinkos apsaugos priemones, ir siekdamos nuolat gerinti produkcijos kokybę. Ši strategija remiasi racialesniu išteklių naudojimu, atliekų ir taršos minimizavimu

susidarymo vietoje ir padeda sumažinti neigiamą įmonės poveikį aplinkai bei garantuoja teigiamus ekonominius rezultatus (Arbačiauskas, 2001).

Atliktų tyrimų duomenimis yra apskaičiuota, jeigu visos viešosios institucijos ES teritorijoje reikalautų vartoti „žaliąją“ elektros energiją, atitinkamai būtų sutaupyta 60 milijonų tonų CO₂, tai sudaro 18 % ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo įsipareigojimo pagal Kioto protokolą. Beveik tiek pat būtų sutaupyta, jeigu viešosios institucijos rinktųsi aukštos aplinkosaugos kokybės reikalavimus atitinkančius pastatus. Jeigu visos viešosios institucijos ES teritorijoje reikalautų efektyviau elektrą vartojančių kompiuterių ir taip šia linkme nukreiptų visą rinką, tai galiausiai padėtų sutaupyti 830 000 tonų CO₂ (Ignatavičius, 2009).

Kiekviena viešojo sektoriaus institucija, diegdama žaliuosius viešuosius pirkimus pirmiausia galvoja apie naudą pačiai organizacijai, kaip tokia praktika paveiks ją pačią. Teigiama, kad tinkamai įdiegta žaliųjų pirkimų politika gali padėti perkančiai organizacijai (Čiegis, 2004):

- Pagerinti politinį įvaizdį. Imdamasi reikšmingų pokyčių ir taikydama žaliuosius pirkimus, organizacija solidarizuosis su visuomene, kuri neabejinga aplinkosaugai, parodydama, kad deklaruojami įsipareigojimai aplinkosaugos ir darnaus vystymosi srityse iš tikrųjų yra vykdomi, ir kad tai duoda naudos.
- Padidinti efektyvumą. Viešieji pirkimai yra viena iš svarbiausių viešojo sektoriaus funkcijų, ir yra strategiškai svarbūs gerinant viešojo sektoriaus organizacinį efektyvumą. Aplinkai draugiškas pirkimas reikalauja išsamios ir atidžios analizės ir valdymo, gebėjimo pasinaudoti geriausios praktikos pavyzdžiais visa tai įgalina perkančią organizaciją priimti palankiausias ir efektyviausias sprendimus.
- Pasiiekti aukštesnį darnaus vystymosi lygį tomis pačiomis kainomis. Kai kurie žalieji produktai kainuoja šiek tiek daugiau nei įprasti produktai. Tuo tarpu atkreipus dėmesį į viso produkto gyvavimo ciklo kaštus galima teigti, kad ilguoju laikotarpiu perkančios organizacijos, besirenkančios žaliuosius pirkimus, nesumoka daugiau, nes didesnę pirminės kainos dalį kompensuoja vėliau patiriamos mažesnės išlaidos naudojant, perdirbant, sunaikinant produktą.
- Pagerinti vietinės bendruomenės gyvenimo kokybę. Tam tikrą aplinkosauginę žaliųjų pirkimų naudą tiesiogiai gali patirti ir pati visuomenė. Tarkime, keičiant viešąjį transportą į mažiau aplinkai kenksmingus autobusus ar skatinant alternatyvaus transporto priemonių naudojimą, visuomenė gali mėgauti mažiau užterštu oru. Finansiniai ištekliai ir sutaupytos lėšos, kurios atsiranda dėka aplinkai naudingų pirkimų gali būti toliau investuojami į vietines gyvenimo kokybę gerinančias programas.
- Paskatinti teisės aktų išleidimą. Aplinkosauginės nuostatos vis labiau įgauna

privalomumo bruožų. Vis daugiau produktų turi atitikti tam tikrus privalomus kriterijus išdėstytus skirtingose konvencijose, sutartyse tiek nacionaliniu tiek tarptautiniu lygiu. Tokiu būdu perkančios organizacijos, kurių žalieji pirkimai ir juos lydintys kriterijai aiškiai nustatyti, bus pirmaujančioje pozicijoje. Be to, aiškus teisinis reglamentavimas leidžia mažinti pasirinkimo kaštus, nes tiksliai nustatyti kriterijai nesudaro galimybės tarnautojams naudotis savo valdžia ir atmesti labiausiai teisingus sprendimus.

- Padidinti aplinkosauginį sąmoningumą. Valdžios institucijos kaip visuomenės lyderiai yra atsakingi už aplinkosauginį sąmoningumo ugdymą ir gero pavyzdžio rodymą visai visuomenei. Pristatant žaliąjį produktą visuomenei ir suteikiant informaciją apie naudą, kurią visuomenė gauna jį naudojant, yra ugdomas visuomenės sąmoningumas, skatinamas aplinkosauginis požiūris, naujos vartojimo kultūros diegimas.

Pagrindinės kliūtys, stabdančios žaliųjų pirkimų plėtrą Lietuvoje (Perkant žaliai, 2005):

- Aplinkybė, kad aplinkai naudingų produktų įsigijimas yra brangesnis;
- Žinių apie aplinkosaugą ir aplinkosaugos kriterijaus panaudojimą viešųjų pirkimų procedūrose trūkumas;
- Vadybinių ir strateginių sprendimų stoka (įskaitant pinigus ir laiką);
- Informacijos apie praktinį žaliųjų pirkimų įgyvendinimą stoka;
- Viešųjų pirkimų specialistų nepakankama kompetencija žaliųjų pirkimų srityje.

Svarbi dar viena priežastis, įtakojanti žaliųjų pirkimų plėtrą Lietuvoje - yra ribotas perkančiųjų organizacijų biudžetas. Dėl šios priežasties perkant produktus viešųjų pirkimų būdu prioritetą teikiamas ne produkto kokybei, o būtent kainai, siekiant tą patį prekių kiekį įsigyti už kuo mažesnę kainą. Tokį sprendimą lemia tai, jog beveik visada kokybiškesnis produktas, darantis mažesnę neigiamą poveikį aplinkai, yra brangesnis jo įsigijimo momentu ir perkančiosios organizacijos neįstengia įsigyti pakankamo jų kiekio, dėl to jos stengiasi nustatyti kuo minimalius reikalavimus techninėse specifikacijose, o pasiūlymus vertina pagal mažiausios kainos kriterijų, taip sutaupydamos biudžeto lėšų (Lietuvos viešųjų pirkimų..., 2007).

Lietuvoje 2006 m. buvo atliktas tyrimas „žaliųjų pirkimų metu identifikuotos kliūtys“. Iš pateiktų duomenų, Lietuvoje svarbiausia kliūtimi nurodyta vadybinių ir strateginių sprendimų, įskaitant pinigus ir laiką, stoka. Antrąją kliūtimi pripažintas žinių apie aplinkosaugą ir aplinkosaugos kriterijaus panaudojimą viešųjų pirkimų procedūrose trūkumas, trečiąją – aplinkybė, kad aplinkai naudingų produktų įsigijimas yra brangesnis, ketvirtąją - informacijos apie praktinį žaliųjų pirkimų

įgyvendinimą stoka ir mažiausiai reikšminga kliūtis - viešųjų pirkimų specialistų nepakankama kompetencija žaliųjų pirkimų srityje.

Teisinės kliūtys: (Lietuvos viešųjų pirkimų..., 2007)

1. neskaidrių pirkimų grėsmė,
2. teisinio žaliųjų pirkimų reguliavimo stoka,
3. teisinės atsakomybės už žalą gamtai nepakankamumas.

Bandant diegti žaliuosius pirkimus Lietuvoje, reikia įvertinti ir galimus įgyvendinimo trukdžius: 1. informacinius veiksnius (žinių apie aplinkai nepavojingų gaminių ir aplinkai draugiškų paslaugų kriterijus trūkumą valstybinėse įstaigose bei žinių apie sutarčių sudarymą, atitinkančių viešųjų pirkimų įstatymus ir skatinančių žaliuosius pirkimus, trūkumą); 2. ekonomines pasekmes (potencialiai išaugšiančią gaminio kainą bei padidėjusias laiko ir energijos sąnaudas pradedant vartoti „žaliuosius“ gaminius); 3. teisinius veiksnius (protekcionizmo įvaizdžio grėsmę bei sudėtingą suderinamumą su viešųjų pirkimų įstatymu); 4. organizacinius veiksnius (centralizuotus, decentralizuotus pirkimus).

2. TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Siekiant išanalizuoti Lietuvos miestų valstybinėse įmonėse žaliųjų viešųjų pirkimų organizavimo patirtį ir problemas, buvo pasirinktas kokybinis tyrimas – pusiau struktūrizuotas interviu.

Kokybinį tyrimą galima apibūdinti kaip sistemingą, nestruktūrizuotą atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimą natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą (Kardelis, 2007).

Kokybiniai tyrimai pasirenkami dėl kelių priežasčių: kai mažai tirta sritis; kai reikia paaiškinti reiškinį, o ne tik pateiktą statistiką; kai prireikia statistinių duomenų sociologinių interpretacijų; kai norima sužinoti, kaip iš tiesų problemą „mato“ patys informantai, o ne iš išorės (t.y., kaip ji atrodo mums visiems); kaip reikia pamatyti ne detalę, o visumos naudą (Pruskus, 2004; Valackienė, Mikėnė, 2008).

Darbo autorė pasirinko kokybinį interviu, nes žalieji pirkimai Lietuvoje yra mažai tirta sritis, pradėta tiesiogiai reglamentuoti 2007 metų antroje pusėje. Šis būdas pasirinktas norint atskleisti valstybės institucijų požiūrį į žaliųjų viešųjų pirkimų vykdymą. Buvo norima išsiaiškinti patirtį ir pagrindines kliūtis, kurios stabdo žaliųjų pirkimų vykdymą organizacijoje.

Šio tyrimo atveju buvo pasirinkta ekspertų apklausa. Tai - vienas iš tinkamiausių būdų, padedantis išsiaiškinti žaliųjų pirkimų patirtį ir problemas Lietuvos valstybinėse institucijose. Tyrimo metu buvo apklausiami organizacijų tarnautojai, kurie pagal savo kompetenciją geriausiai žino žaliųjų pirkimų vykdymo eigą, išskylančias problemas.

Ekspertų apklausa – tai specifinės rūšies apklausa, kurios metu apklausama specialiai parinkti žmonės, kurie turi kurios nors srities žinių, didžiausią kompetenciją ir patikimiausią bei pakankamai išsamią informaciją apie tyrimo problemą. Dažnai literatūroje reiškama nuomonė, kad šiuo metodu gautos žinios yra subjektyvios, susijusios su asmeniška nuomone ir su vertybių, jausmų, pasaulėžiūros sritimi (Kardelis, 2007).

Šiame tyrime naudojamas pusiau struktūrizuotas interviu. Iš anksto numatyti būtini klausimai. Tyrėjas siekia, kad apklaustasis dalintųsi savo patirtimi, o pats klausosi ir klausinėja. Vyksta dialogas, kuriuo tyrėjas siekia išgauti informaciją jį dominančiu klausimu. Tokia informacija geriausiai išgaunama tiesioginio kontakto metu.

Pasirinktos Lietuvos valstybinės institucijos, nes jos privalo vykdyti žaliuosius viešuosius pirkimus pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-08 Nr. 804 nutarimą. Siekiant išanalizuoti žaliuosius viešuosius pirkimus pasirinktos organizacijos, kurių skiriasi veiklos pobūdis. Kriterinės atrankos būdu buvo pasirinkti institucijų darbuotojai, kurių darbas tiesiogiai susijęs su žaliaisiais pirkimais organizacijoje. Siekiant gauti sutikimą pokalbiui buvo rašomi elektroniniai laišakai ir

skambinta telefonu. Norint atlikti kuo išsamesnį tyrimą buvo norima apklausti dešimt organizacijų, kurios vykdo žaliuosius viešuosius pirkimus, trys organizacijos atsisakė dalyvauti apklausoje, dėl laiko stokos. Sutiko susitikti septynių organizacijų atstovai, tačiau dviejų organizacijų vadovai skyrė tik 5 min. pokalbiui, nes negalėjo daugiau skirti laiko. Šiame tyrime nagrinėjamos penkios Lietuvos valstybinės institucijos.

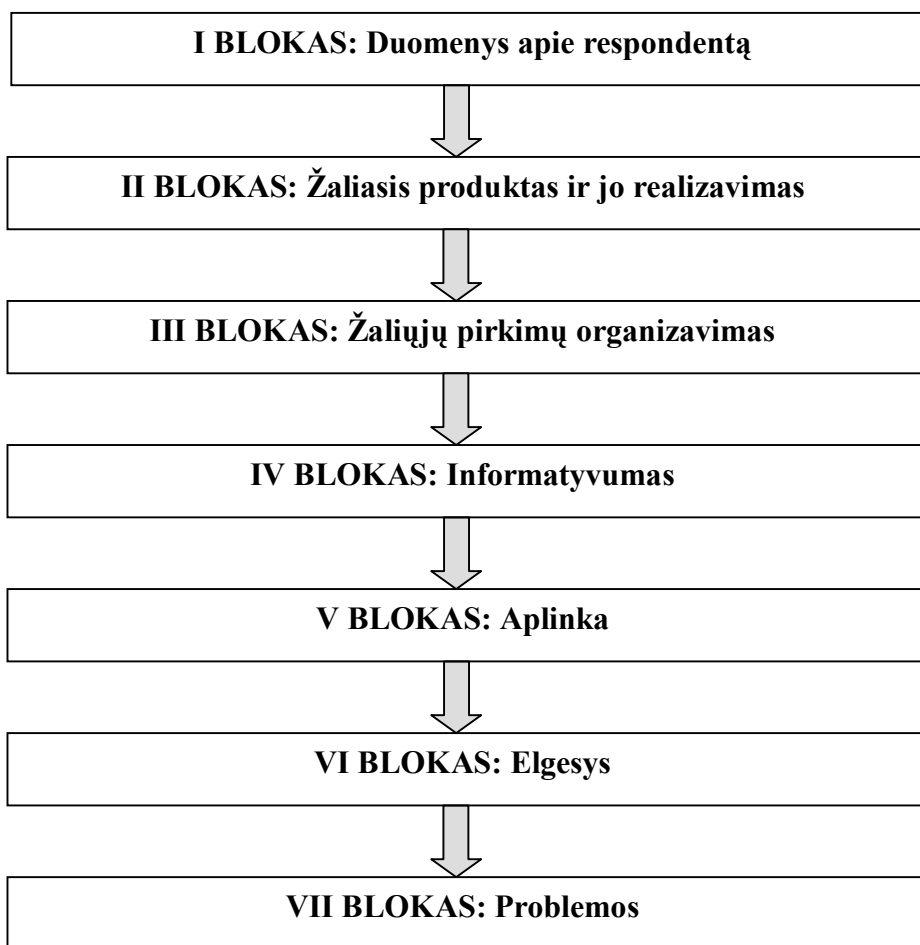
Interviu vyko kovo 25 d. – balandžio 10 d.

Atsiklausus informantų pokalbis buvo įrašomas į garsajuostę, vienos organizacijos atstovė pokalbį atsisakė įrašyti.

Mokslinio tyrimo procesas yra sudėtingas ir nevienalytis. Visą mokslinio tyrimo procesą galima suskirstyti į tris pagrindinius etapus (Kardelis, 2007):

1. Tyrimo koncepcijos formavimas. Šiame etape formuojama tyrimo problema.
2. Suplanuotas empirinis tyrimas: identifikuota tyrimo populiacija, atrinkti tyrimui tinkantys metodai, suformuoti klausimai pusiau struktūrizuotam interviu.
3. Pateiktas tyrimo rezultatų aptarimas ir galutinės tyrimo rezultatų parengimas.

Interviu klausimai suskirstyti į septynis blokus (žr. 6 pav.).

6 pav. Klausimyno blokai

Klausimynas sudarytas skaitant teorinius šaltinius (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė 2008; Kardelis, 2005; Pruskus, 2004; Valackienė, Mikėnė, 2008; Tidikis, 2003), remiantis kitų Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatais (Ūkio ministerija, 2007), žaliųjų pirkimų praktika užsienio šalyse (Green Public Procurement in Europe, 2006), moksliniais tyrimais (Lynikaitė, Liesionis, 2010).

I BLOKAS. Sudarytas norint sužinoti informantų amžių, išsilavinimą, užimamas pareigas, darbo patirtį viešuosiuose žaliuosiuose pirkimuose.

II BLOKAS. Sudarytas remiantis atliktu moksliniu tyrimu, kuriame pažymima, kad dažna problema, stabdanti žaliųjų pirkimų plėtrą, yra aukštesnė žaliųjų produktų kaina, nėra rinkoje prekių, paslaugų ir darbų, kurių nori įsigyti perkančiosios organizacijos (Lynikaitė, Liesionis, 2010).

III BLOKAS. Sudarytas remiantis Ūkio ministerijos atliktu tyrimu, kuriame įvardyta žaliųjų viešųjų pirkimų specialistų kvalifikacijos stoka.

IV BLOKAS. Sudarytas remiantis Nacionaline žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programa, kurioje teigiama, kad atlikti žaliuosius pirkimus Lietuvoje trukdo informacijos, žinių apie aplinką ir aplinkosaugos kriterijus, išteklių stoka.

V BLOKAS - VI BLOKAS. Sudarytas norint atskleisti informantų požiūrį ir elgesį į aplinkos apsaugą.

VII BLOKAS. Sudarytas remiantis Ūkio ministerijos atliktu tyrimu, kuriame identifikuotos šios kliūtys: praktinių įgūdžių trūkumas; Valstybės, regiono, savivaldybės paramos trūkumas; požiūris, kad aplinkai draugiškesnių gaminių įsigijimas užims daugiau laiko; pirkimų specialistų suinteresuotumo pirkti žaliai trūkumas; organizacijos vadovybės požiūris.

Analizuojant žaliuosius pirkimus buvo pasirinktos Lietuvos valstybinės institucijos. Informantų prašymu, straipsnyje nemini organizacijų pavadinimai, taip pat informantams buvo pažadėta išlaikyti konfidencialumą ir anonimiškumą dėl tyrimo metu pateiktos informacijos. Apklausti institucijų tarnautojai, kurie atsakingi už žaliuosius pirkimus organizacijoje.

Norint atlikti kuo išsamesnį tyrimą, buvo nutarta atlikti papildomą apklausą su LR Aplinkos ministerijos, Viešųjų pirkimų tarnybos ir Baltijos aplinkos forumo specialistais. Sutiko pasikalbėti apie žaliuosius pirkimus tik LR Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė.

3. ŽALIŪJŲ VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ ORGANIZAVIMO ĮVERTINIMAS

3.1. Lietuvos valstybinių institucijų charakteristika

Siekiant išanalizuoti žaliųjų viešųjų pirkimų organizavimo patirtį ir problemas, buvo pasirinktos penkios Lietuvos valstybinės institucijos. Pasirinktos valstybinės institucijos, nes jos privalo vykdyti savo organizacijoje žaliuosius viešuosius pirkimus.

Vyriausybės įstaigos ir kitos Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitingos valstybės institucijos ir įstaigos: Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija, ministerijos, įstaigos prie ministerijų ir kitos ministerijoms pavaldžios valstybės institucijos ir įstaigos, atliekant prekių, paslaugų ir darbų viešuosius pirkimus, taikyti aplinkosaugos kriterijus ne mažiau kaip 10 procentų visų viešųjų pirkimų 2008 metais, ne mažiau kaip 15 procentų – 2009 metais, ne mažiau kaip 20 procentų – 2010 metais ir ne mažiau kaip 25 procentams – 2011 metais, išskyrus tuos atvejus, kai rinkoje nėra prekių, neteikiamos paslaugos ar neatliekami darbai, atitinkantys žaliesiems pirkimams nustatytus aplinkosaugos kriterijus (Nacionalinė žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programa, 2007).

Kriterinės atrankos būdu buvo pasirinkti institucijų darbuotojai, kurių darbas tiesiogiai susijęs su žaliaisiais viešaisiais pirkimais organizacijoje. Duomenys apie respondentus pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Duomenys apie respondentą

Organizacija	Lytis	Amžius	Išsilavinimas	Užimamos pareigos
Organizacija I	Moteris	50 m.	Aukštasis	Ekonomikos ir finansų tarnybos specialistė. Viešųjų pirkimų komisijos narė.
Organizacija II	Vyras	50 m.	Aukštasis	Laboratorijos vedėjas.
Organizacija III	Moteris	36 m.	Aukštasis	Ūkio valdymo ir vystymo skyriaus vyr. specialistė.
Organizacija IV	Moteris	31 m.	Aukštasis	Juriskonsultė.
Organizacija V	Vyras	53 m.	Aukštasis	Pavaduotojas ūkio reikalams.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Iš viso apklausti penkių Lietuvos miestų valstybinių institucijų atstovai. Visi informantai turi aukštąjį išsilavinimą. Darbo patirtis žaliųjų viešųjų pirkimų srityje yra nuo 1 – 3 m. Interviu truko nuo 30 iki 60 minučių.

Darbo autorė trumpai pristato tirtų Lietuvos valstybinių institucijų charakteristiką.

Organizacija I. Organizacija veikia nuo 1948 m. Institucija skatina dėstytojų ir studentų mobilumą, plėtoja tarptautines studijas, stiprina tarptautinę veiklos dimensiją, jungtis į įvairias Europos Sąjungos programas bei projektus. Organizacijoje dirba apie 1030 darbuotojų. Vykdo įvairius

projektus, kurie yra susiję su infrastruktūros plėtojimu, su dėstytojų ir studentų kompetencijos gilinimu, programų tobulinimu ir inovatyvių metodų diegimu studijų procese.

Organizacija II. Organizacija veikia nuo 1992 m. Ji vykdo šias funkcijas: stebi savo teritorijos gamtinės aplinkos būklę; vertina ir prognozuoja gamtinės aplinkos pokyčius ir galimas pasekmes; teikia informaciją visuomenei ir valstybės institucijoms. Bendradarbiauja su Šiaulių miesto švietimo įstaigomis. Organizacijoje dirba apie 10 darbuotojų.

Organizacija III. Organizacija įkurta 1991 metais. Pagrindinė veikla - suaugusiųjų profesinis mokymas, perkvalifikavimas, kvalifikacijos tobulinimas, vairuotojų mokymas, neįgaliųjų profesinė rehabilitacija. Organizacijoje dirba apie 100 žmonių. Organizacija novatoriška, atvira pozityviai kaitai, siekianti užtikrinti aukštą darbo kultūrą ir teikiamų paslaugų kokybę.

Organizacija IV. Organizacijos veiklos pradžia yra 1939 m. Pagrindinė veikla – užtikrina subalansuotą miškų ūkio plėtrą, patenkina įvairių visuomenės grupių poreikius miškui ir užtikrina miškų išsaugojimą ateities kartoms, pripažįstant ilgą miško augimo trukmę ir atsižvelgiant į nuosavybės formų skirtumus bei sąveiką, skatina sąlygas, kuriomis teisingai tvarkomi miškai duotų šaliai ekonominės naudos. Organizacijoje dirba apie 120 žmonių.

Organizacija V. Įsteigta 1997 m. Organizacija tvarko nekilnojamojo turto kadastrą ir registrą, adresų registrą, juridinių asmenų registrą, kuria, įgyvendina, plėtoja ir tvarko su šiais bei kitais registrais susijusias informacines sistemas, tvarko registro archyvus. Dirba apie 200 žmonių.

3. 2. Žaliosis produktas ir jo realizavimas

Siekiant išanalizuoti žaliųjų pirkimų organizavimo patirtį ir problemas Lietuvos valstybinėse institucijose informantų buvo prašoma paaiškinti kaip pasirenka žaliuosius produktus, paslaugas, darbus.

4 lentelė

Žaliųjų produktų/paslaugų/darbų pasirinkimas

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Išsirenka pagal Lietuvos Respublikos ministro įsakymu patvirtintą žaliųjų produktų grupių sąrašo.</i>
Organizacija II	<i>Žaliuosius produktus ir paslaugas išsirenka iš aplinkos ministro įsakymu patvirtintą 1 produkto grupių sąrašo ir įmonės, su kuria yra sudarę sutartį “Officeday” elektroninės parduotuvės žaliųjų produktų sąrašo.</i>
Organizacija III	<i>Renkasi įstaigai naudingiausią produktą, atsižvelgdami į jo kainą ir kokybę.</i>
Organizacija IV	<i>Įrašo minimalius aplinkos apsaugos kriterijus į pirkimo dokumentus, pasirinkdama prekes, paslaugas ir darbus ne tik pagal jų kainą ir kokybę, bet ir daromą mažesnę poveikį aplinkai vienoje, keliose ar visose produkto būvio fazėse, taip skatindama kurti kuo daugiau aplinkai palankių produktų. Renkasi, pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu, patvirtintą 1 ir 2 žaliųjų pirkimų produktų grupių sąrašo.</i>
Organizacija V	<i>Žaliuosius produktus, paslaugas, darbus išsirenka iš katalogų, rengia konkursus. Renkasi iš įstatyme patvirtinto 1 ir 2 produkto grupių sąrašo.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant galima teigti, kad organizacijų specialistai žaliuosius produktus, paslaugas ir darbus pasirenka, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos ministro įsakymu, patvirtinto 1-o ir 2-o žaliųjų pirkimų produktų grupių sąrašo. Organizacija III renkasi įstaigai naudingiausią produktą atsižvelgdami į jo kainą ir kokybę.

Aplinkos ministerijos internetiniame puslapyje yra pateiktas produktų sąrašas, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai.

1-oji produktų grupė: 1) rašymui, spausdinimui, kopijavimui naudojamas popierius; 2) leidybos, spausdinimo ir su spausdinimu susijusios paslaugos; 3) kelių transporto priemonės; 4) spausdintuvai, faksimiliniai aparatai, kopijavimo aparatai, kopijavimo aparatų rašalai ir toneriai; 5) kompiuteriai, monitoriai; 6) valymo priemonės ir paslaugos; 7) elektros lemputės; 8) renginių organizavimo paslaugos.

2-oji produktų grupė: 1) baldai; 2) projektavimo paslaugos, statybos darbai, statybinės medžiagos ir santechnikos įranga; 3) tekstilės gaminiai; 4) sodo priežiūros prekės ir paslaugos; 5) maistas ir viešojo maitinimo paslaugos; 6) įranga ir buitinė technika.

Informantų buvo klausta, ar yra patenkinti žaliaisiais produktais/paslaugomis/darbai, kuriuos nusipirko, visi informantai atsakė, kad yra patenkinti visais produktais/paslaugomis/darbai, kuriuos nusipirko.

Informantų buvo prašoma paaiškinti ar žaliasis produktas atitinka jų keliamus reikalavimus, ar pajuto teikiamą naudą (žr. 5 lentelė).

5 lentelė

Žaliojo produkto efektyvumas

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Įsigijami produktai, paslaugos, darbai, teikia naudą, efektą, nes yra mažiau teršiama aplinka, suvartojama mažiau energijos, naudojami ekologiški energijos išteklių. Perka prekes, kurios neturi pavojingų toksinių medžiagų, yra ilgaamžės, funkcionalios ne tokios pavojingos sveikatai.</i>
Organizacija II	<i>Žalieji produktai atitinka keliamus reikalavimus. Džiaugiasi galėdami prisidėti prie įstatyme numatytų nuostatų vykdymo.</i>
Organizacija III	<i>Žalieji produktai atitinka keliamus reikalavimus. Ypatingo efekto nejaučia.</i>
Organizacija IV	<i>Dažniausiai atitinka, pvz.: apšvietimo lempos; (kompiuteriai, monitoriai, spausdintuvai, kopijavimo aparatai); buitiniai šaldytuvai, kurie taupo elektros energiją.</i>
Organizacija V	<i>Produktais yra patenkinti, efekto nejaučia. Nebent ateityje sumažės kaštai elektros energijai.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Išanalizavus informantų atsakymus, galima teigti, kad žalieji produktai/paslaugos/darbai atitinka organizacijų keliamus reikalavimus. Didžioji dauguma apklaustųjų teikiamą naudą pajudo žaliaisiais produktais, kurie taupo elektros energiją. Organizacija (III ir V) nepajuto žaliojo pirkimo teikiama nauda.

Teorinėje darbo dalyje pažymima, kad žalieji produktai, paslaugos ir darbai pasižymi: sunaudojama mažiau gamtinių išteklių, mažiau teršiama aplinka, suvartojama mažiau energijos, prekė tvirta, ilgaamžė, funkcionali, turi mažiau ar visiškai neturi pavojingų, toksinių ir aplinkos apsaugos požiūriu kenksmingų medžiagų.

Informantų buvo klausta ko daugiausia perka savo organizacijoje žaliųjų produktų, paslaugų ar darbų. Organizacija I įvardijo, kad savo organizacijoje daugiausia perka žaliųjų darbų, Organizacija (II, III, IV) daugiausia perka žaliųjų produktų, Organizacija V įvardijo, kad daugiausia perka žaliųjų produktų ir paslaugų.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė pokalbio metu įvardijo, kad Lietuvos valstybinės institucijos daugiausia perka žaliųjų viešųjų darbų.

Aplinkos ministerijos duomenimis 2009 m. perkančiųjų organizacijų, kurios, vykdydamos viešuosius pirkimus privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, daugiausiai žaliųjų pirkimų metu buvo perkama darbų, kurių vertė (505,4 mln. Lt) sudaro 69,6 %, prekės sudaro 22,3%, vertė (161,6 mln. Lt), paslaugos 8,1%, vertė (58,9 mln. Lt), visų šių perkančiųjų organizacijų vykdytų žaliųjų pirkimų vertės (726,0 mln. Lt) (žr. 2 priedas).

Apibendrinant tyrimo metu gautus duomenis, galima teikti, kad informantai daugiausia dėmesio vykdant žaliuosius pirkimus skiria žaliesiems produktams, todėl, kad jų daugiausia yra rinkoje, nes buvo informantų klausiama ar yra pakankama žaliųjų produktų pasiūla, ar yra iš ko rinktis Organizacija (I, II, V) įvardijo, kad yra pakankama pasiūla, Organizacija (III, IV) norėtų didesnio žaliųjų paslaugų ir darbų pasirinkimo.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė mano, kad žaliųjų produktų „pasiūla yra didelė“. Tačiau nėra tikslios informacijos, nes šiuo metu vyksta „Aplinkai palankių produktų rinkos tyrimas“ ir tikslūs duomenys bus pateikti po kelių mėnesių.

2007 metais atlikto tyrimo duomenimis „Žaliojo-7“ (Austrijos Respublika, Danijos Karalystė, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė, Nyderlandų Karalystė, Vokietijos Federacinė Respublika, Suomijos Respublika ir Švedijos Karalystė) valstybėse daugiausia įsigyjama aplinkai naudingo popieriaus, spausdinimo medžiagos bei spausdinimo paslaugos (40%), žaliųjų chemijos produktų, gumos ir plastiko (31%), statybos darbai sudaro (23%), baldai (21%), biuro įranga (20%), transporto įranga (13%), elektrą vartojančios ir komunikacijų įrangos (7%) (Ūkio ministerija).

Labai svarbus veiksnys vykdant žaliuosius pirkimus yra kaina. Informantai pabrėžė, kad įsigytų daugiau žaliųjų produktų/paslaugų/darbų, tačiau dėl biudžeto lėšų taupymo savo organizacijoje negali įvykdyti daugiau žaliųjų pirkimų. Todėl buvo prašoma informantų paaiškinti, kaip vertina kainų skirtumą. Iš pateiktų rezultatų visos organizacijos įvardijo, kad žaliųjų produktų/paslaugų/darbų kaina yra didesnė.

Teorinėje darbo dalyje pažymima, kad dažna problema, stabdanti žaliųjų pirkimų plėtrą, yra aukštesnė žaliųjų produktų kaina. Svarbu paminėti, kad perkančiosios organizacijos neįvertina įsigyjamų produktų kainos visu jos gyvavimo ciklu ir tokiu būdu prisiima didelę įsigijimo momentu pigesnių produktų tolesnį naudojimą, kurį sudaro didesnės išlaidos elektros energijai, kuriai, vandeniui, kitiems energijos šaltiniams.

Apklausoje metu informantų buvo klausta kaip renkasi žaliuosius produktus/paslaugas/darbus (iš žalio pigiausio, ar žalio naudingiausio), visos organizacijos renkasi iš žalio pigiausio, nes kaip anksčiau buvo minėta, dėl biudžeto lėšų taupymo. Organizacija III įvardijo, kad renkasi ir iš žalio naudingiausio.

Buvo norima sužinoti, ar valstybinės institucijos pirktų žaliuosius produktus, jei nebūtų privaloma. Organizacija (I, II, III) įvardijo, kad vykdytų žaliuosius pirkimus ir pirktų kanceliarines prekes, kompiuterius, spausdintuvus, valymo priemones ir kita. Organizacija (IV, V) nevykdytų žaliųjų pirkimų, jeigu nebūtų privaloma. Galima teigti, kad į šį klausimą atsakydamos organizacijos, parodo savo požiūrį į aplinkos apsaugą.

Perkamas produktas, paslauga ar darbas turi būti pripažįstama kaip pati tinkamiausia aplinkos apsaugos priemonė. Svarbu išsiaiškinti kokiomis sąlygomis produktas ar paslauga buvo sukurta ir medžiagos iš kurių tai buvo pagaminta. Ir galiausiai nagrinėjama, kaip produktas, paslauga ar darbas bus naudojami ateityje ir kaip bus sunaikinami ar perdirbami. Šis požiūris viešųjų pirkimų vykdytojus įpareigoja įgyvendinti atsakingai žaliuosius pirkimus praktikoje, nes žalieji pirkimai reikalauja daug išmanymo ir pritaikymo žinių iš pačių sprendimus priimančių valstybės tarnautojų.

3. 3. Žaliųjų pirkimų organizavimas

Efektyvus žaliųjų pirkimų organizavimas yra siekis kuo racionaliau panaudoti vešiesiems žaliesiems pirkimams skirtas lėšas. Viešųjų pirkimų direktyvos 2004/18/EB nuostatos dėl centrinės perkančiosios organizacijos sąvokos, preliminarių sutarčių, perkeltos į Lietuvos viešųjų pirkimų įstatymą sukūrė teisinį pagrindą viešųjų pirkimų centralizavimui Lietuvoje.

Labai svarbus veiksnys yra žaliųjų pirkimų organizavimo procesas. Norint, kad organizacijoje sėkmingai būtų vykdomi žalieji viešieji pirkimai svarbu išmanyti teisės aktus, žaliesiems produktams keliamus kriterijus ir praktiškai juos įgyvendinti.

Apklausoje metu informantų buvo prašoma nurodyti veiksnius, lemiančius sėkmingą žaliųjų pirkimų organizavimo procesą.

Gauti rezultatai pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė

Žaliųjų pirkimų organizavimas

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Sėkmingam procesui didžiausias vaidmuo tenka parengiamajam etapui. Reikia iširti įstaigos poreikius, suplanuoti veiksmus, reikia labai kruopščiai išanalizuoti žaliųjų pirkimų politiką ir parengti dokumentus pirkimui.</i>
Organizacija II	<i>Žaliųjų pirkimų proceso organizavimą lemia patirtis, žinios iš kitų institucijų, iš kolegų.</i>
Organizacija III	<i>Gerai paruošti pirkimo dokumentai, aiškūs, konkretūs reikalavimai.</i>
Organizacija IV	<i>Žaliųjų produktų ar paslaugų pasiūla rinkoje.</i>
Organizacija V	<i>Žaliųjų pirkimų organizavimui būtina gerai išanalizuoti dokumentus, pirkimo sąlygas ir reikalavimus. Rinkoje turi būti tokių prekių, kokių įstaigai reikia. Reikia patirties, nes jos kol kas trūksta.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant galima teigti, kad specialistų nuomonės išsiskyrė. Organizacijos (I, III, V) didžiausią dėmesį skiria dokumentų analizei ir paruošimui. Organizacija II įvardijo, kad sėkmingam procesui yra svarbu patirtis ir žinios. IV ir V Organizacijos specialistai teigia, kad svarbu žaliųjų produktų ar paslaugų pasiūla rinkoje.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė įvardijo, kad sėkmingam organizavimo procesui turi įtakos Viešųjų pirkimų specialistai, taip pat ir įmonių vadovai. Kiekviena organizacija turi prieš vykdydama žaliuosius pirkimus išsiaiškinti ar rinkoje yra prekių/paslaugų/darbų, kuriuos organizacija nori pirkti, konsultuotis su Viešųjų pirkimų specialistais.

Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis 2010 metais buvo įvykdyti 729 žalieji pirkimai, kurie sudarė 5,8% bendro 2010 metais vykdytų viešųjų pirkimų skaičiaus (12511). Lyginant 2009 – 2010 m. buvo įvykdyta 300 žaliųjų pirkimų daugiau. Bendra 2010 m. vykdytų žaliųjų pirkimų vertė (1 641,1 mln. Lt) sudarė 18,4% 2009 m. vykdytų viešųjų pirkimų vertės (8 925,5 mln. Lt.) Žaliųjų viešųjų pirkimų skaičiaus dalis 2009 – 2010 m. išaugo nuo 5,6 iki 5,8% (žr. 3 priedas).

Informantų buvo prašoma paaiškinti kiek laiko trunka organizuoti „tradicinius“ pirkimus ir žalius pirkimus (žr. 7 lentelė).

7 lentelė

Žaliųjų pirkimų organizavimas laiko atžvilgiu

Vienodai	Ilgiau	Dvigubai ilgiau	Organizacija	Komentaras
		×	Organizacija I	<i>Žalieji pirkimai užtrunka dvigubai ilgiau, nes pirminė analizė, paruošiamieji darbai būna žymiai ilgesni, nei, kad paprastam pirkimui.</i>
×			Organizacija II	<i>Žaliųjų pirkimų vykdymas užtrunka vienodai.</i>
×			Organizacija III	<i>Maždaug mėnesį užtrunka abu.</i>

	×	Organizacija IV	<i>Organizuoti pirkimus užtrunka šiek tiek ilgiau, nei paprastus pirkimus, nes reikia išsiaiškinti ar yra rinkoje tokių prekių, paslaugų, kokių reikia.</i>
	×	Organizacija V	<i>Organizuoti žalius pirkimus užtrunka ilgiau.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant 7 lentelę galima teigti, kad kiekvienos organizacijos poreikiai skiriasi, nes gali rinkoje nebūti produktų, kurių reikia organizacijai, taip pat svarbus veiksnyis dokumentų ruošimas, jeigu rinkoje yra prekių/paslaugų/darbu, kurių nori nusipirkti perkančioji organizacija, tuomet reikia skelbti konkursą dėl norimo žalio produkto/paslaugos/darbu įsigijimo, todėl informantų nuomonės išsiskyrė.

Lyginant informantų ir vyr. specialistės atsakymus, nuomonės išsiskyrė. Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė pabrėžė, kad organizuoti žaliuosius pirkimus daugiau laiko neužtrunka, nes į pirkimo dokumentus reikia įtraukti tik aplinkosaugos kriterijus.

Labai svarbus veiksnyis vykdant žaliuosius pirkimus yra specialisto kompetencija, kuris yra atsakingas organizacijoje už žaliųjų pirkimų vykdymą. Buvo informantų klausta, „ar Jūsų institucijoje yra kompetentingų asmenų, kurie užtikrintų sėkmingą žaliųjų pirkimų vykdymą“. Atsakymai pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė

Informantų kompetencija

Taip	Ne	Mokomės	Organizacija
	×		Organizacija I
		×	Organizacija II
×			Organizacija III
	×		Organizacija IV
	×		Organizacija V

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Dyrimo duomenys atskleidė, kad apklaustųjų organizacijų specialistai vykdydami žaliuosius pirkimus turi tobulėti, tik III organizacijoje yra kompetentingas žmogus, kuris išmano ir užtikrina sėkmingą žaliųjų pirkimų vykdymą.

Nacionalinėje žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje nurodoma, kad paprastai aplinkosaugos kriterijai suformuluojami neaiškiai dėl informacijos ir žinių stokos. Dažniausiai Lietuvoje nurodomi aplinkosaugos kriterijai – energijos efektyvumas ir aplinkosaugos standartų atitiktis, o taikomi jie dažniausiai kompiuterių ir buitinės įrangos pirkimams. Atlikti žaliuosius pirkimus Lietuvoje trukdo informacijos, žinių apie aplinką ir aplinkosaugos kriterijus, išteklių stoka. Lietuvoje

nėra žaliųjų pirkimų stebėsenos sistemos, todėl apie esamą būklę sprendžiama iš apklausų ir fragmentinės pirkimo dokumentų analizės, kurios neišsamios, taigi gali būti netikslios (Dėl nacionalinės žaliųjų pirkimų..., 2007).

Šie apibendrinimai turi įtakos organizacijoms, kurios vykdo žaliuosius pirkimus, nes aplinkos apsaugos kriterijai žaliesiems produktams/paslaugoms/darbams turi būti tikslūs, aiškūs ir konkretūs, kad tiekėjai galėtų parengti tinkamus pasiūlymus, o perkančioji organizacija įsigyti reikalingų žaliųjų produktų/paslaugų/darbų.

3. 4. Žaliųjų pirkimų informuotumas

Siekiant vykdyti žaliuosius pirkimus visų pirma reikia išmanyti jų specifiką ir žinoti, kad egzistuoja tokie pirkimai. Šiai dienai galima konstatuoti faktą, kad ne visos perkančiosios institucijos yra girdėję žaliųjų pirkimų sąvoką ir žinančios, jog yra priimta Nacionalinė žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programa. Valstybės tarnautojų niekas neinformuoja apie priimtus naujus teisinius dokumentus, yra vadovaujamosi principu, kad „Įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės“, todėl valstybės tarnautojai turi patys domėtis ir sekti informaciją apie priimtus teisės aktus.

Aplinkos ministerijos internetiniame puslapyje yra talpinama informacija apie žaliuosius pirkimus – bendra informacija, kas tai yra, teisiniai dokumentai, aplinkos apsaugos kriterijai žaliesiems produktams, kuriais reikia vadovautis vykdant žaliuosius pirkimus, aplinkosauginis ženklavimas, sertifikavimas ir kita naudinga informacija. Pagrindinė informacija apie žaliuosius pirkimus pateikta Nacionalinėje žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje, Viešųjų pirkimų įstatyme, Aplinkos ministerijos teisės aktuose, Europos Sąjungos finansuojamo projekto parengtų "Žaliųjų pirkimų gairių", „Perkant žaliai“, Europos Sąjungos interneto svetainėje.

Organizuojami įvairūs seminarai, mokymai, kurie suteikia dar daugiau informacijos apie žaliuosius pirkimus, seminarų metu vykdomi praktiniai mokymai, konsultuojama, tačiau šio tipo mokymų vykdoma nedaug ir dalyvauja ne visų valstybinių organizacijų atstovai.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė negalėjo pasakyti tikslaus skaičiaus 2010 metais vykdytų seminarų apie žaliuosius pirkimus, paminėjo, kad vyko iki 10 seminarų. Autorė ieškojo skelbtų seminarų internete ir jų skaičius buvo apie 5, visi seminarai vyko Vilniuje. Apibendrinant galima teigti, kad seminarų yra mažai, dalyvauja ne visų organizacijų atstovai, nes negali nuvykti į Vilnių dėl laiko stokos, lėšų trūkumo ir kitų priežasčių. Būtina seminarus rengti įvairiuose Lietuvos miestuose.

Pokalbio metu informantų buvo klausta, kur ieško informacijos apie žaliuosius produktus/paslaugas/darbus. Norima išsiaiškinti ar informacijos yra pakankamai (žr. 9 lentelė).

9 lentelė

Žaliųjų pirkimų informacijos šaltiniai

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Informacijos yra pakankamai, lankome seminarus, skaitome užsienio literatūrą, informacijos ieškome internete.</i>
Organizacija II	<i>Informacijos ieškome internete, viešųjų pirkimų tarnybos tinklalapyje ir elektroninėse parduotuvėse. Norėtume daugiau jos.</i>
Organizacija III	<i>Informacijos ieškome internete. Taip pat informaciją teikia įmonių, su kuriomis bendradarbiaujame, specialistai. Informacijos pakanka.</i>
Organizacija IV	<i>Informacijos ieškome Internete.</i>
Organizacija V	<i>Informacijos ieškome internete, konsultuojamės su kolegomis. Ieškome informacijos skelbimuose. Prašome informacijos iš kitų įmonių. Dalyvavome seminare. Informacijos trūksta lietuvių kalba.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Visos 5 organizacijos informacijos ieško internete, tai yra pagrindinis informacijos šaltinis. Organizacijos (I, V) paminėjo, kad informacijos sužinojo rengiamų seminarų metu. Remiantis pateiktais atsakymais informacijos apie žaliuosius pirkimus/paslaugas/darbus yra pakankamai.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė pabrėžė, kad informacija teikiama Lietuvos valstybinėms institucijoms kiekvieną dieną: tai pokalbiai telefonu, nuolat talpinama informacija Ūkio ministerijos, Aplinkos ministerijos, Viešųjų pirkimų tarnybos internetinėse svetainėse. Leidžiami įvairūs lankstinukai, rengiami seminarai, informacijos yra daug, tik reikia domėtis.

Norint išsiaiškinti ar valstybės institucijos teikia informaciją visuomenei apie žaliųjų pirkimų vykdymą, buvo paklausta „ar informuojate visuomenę apie vykdomus ir įvykdytus žaliuosius pirkimus savo organizacijoje“ visi informantai atsakė, kad informacijos visuomenei neteikia. Organizacijos (I, IV, V) atsakė, kad informaciją teikia tik Viešųjų pirkimų tarnybai.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė teigia, kad informuoja visuomenę apie įvykdytus ir vykdomus žaliuosius pirkimus, tačiau netiesiogiai, patalpina ataskaitas internetinėse svetainėse.

Apibendrinant informantų ir vyr. specialistės tyrimo metu gautus duomenis, galima teigti, kad Lietuvos valstybinės įstaigos vykdo tik tas funkcijas, kurios priklauso pagal įstatymą. Vyr. specialistė pabrėžė, kad informacija yra patalpinta internete, tačiau reikia nepamiršti, kad ne visi turi internetą, kuriuo gali naudotis ir sekti informaciją ypač senyvo amžiaus žmonės, kai kurie nemoka kompiuteriu naudotis. Autorės nuomone būtina ne tik patalpinti ataskaitas internetinėse svetainėse, bet ir viešai pranešti apie įvykdytus žaliuosius viešuosius pirkimus Lietuvos valstybinėse institucijose.

Dar viena priežastis dėl ko yra mažiau nuperkama žaliųjų viešųjų pirkimų, tai kad nėra jokių nuobaudų, netaikomos sankcijos valstybinėms institucijoms už žaliųjų viešųjų pirkimų nevykdymą. Pokalbio metu vyr. specialistė pabrėžė, kad gali rinkoje nebūti produktų, paslaugų, darbų. Galima teigti,

kad žalieji viešieji pirkimai Lietuvoje yra savanoriškas pirkimas.

Viena svarbiausių žaliųjų pirkimų organizavimo sėkmės prielaidų yra ne tik atsakingas asmuo už žaliųjų pirkimų vykdymą, bet ir organizacijos personalas. Taip pat nuo šio elemento neatskiriama dalis yra komunikacija, keičiantis svarbia organizacijos veiklai informacija.

Informantų buvo pasiteirauta su kuo konsultuojasi dėl žaliųjų produktų/paslaugų/darbų. Atsakymai pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

Informantų konsultacijos dėl žaliųjų pirkimų

Su organizacijoje sudaryta komisija su kolegomis	Viešųjų pirkimų tarnybos specialistais	Su kitų istaigų kolegomis	Su specialistais, kurie parduoda žaliuosius produktus/gaminius/darbus.	Organizacija
×	×			Organizacija I
×		×	×	Organizacija II
			×	Organizacija III
×				Organizacija IV
	×		×	Organizacija V

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant 10 lentelėje pateiktus duomenis galima teigti, kad organizacijos daugiausia dėmesio skiria konsultuodamiesi tarpusavyje ir su specialistais, kurie parduoda žaliuosius produktus/paslaugas/darbus. Su Viešųjų pirkimų tarnyba konsultuojasi dvi organizacijos. Niekas nepaminėjo Aplinkos ministerijos, nes tai yra ta institucija, kuri formuoja politiką ir galėtų daug suteikti informacijos Valstybinėms institucijoms iškilusiems neaiškumams vykdant žaliuosius pirkimus.

Tyrimo metu buvo norima sužinoti informantų nuomonę kaip suaktyvinti visuomenę dar labiau domėtis žaliaisiais produktais/paslaugomis/darbais. Apibendrinimai pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė

Visuomenės skatinimas domėtis žaliaisiais pirkimais

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Reikėtų daugiau teikti informacijos, daugiau rengti seminarų, nes mes pavyzdžiui domimės žiūrėdami skelbimus, laukdami informacijos dėl seminarų.</i>
Organizacija II	<i>Reikėtų daugiau reklamos, daugiau informacijos apie žaliųjų pirkimų teikiamą naudą, apie taupomas žaliavas, apie daromą mažesnę poveikį juos gaminant aplinkai.</i>
Organizacija III	<i>Skleisti informaciją per visuomeninius leidinius, televiziją.</i>
Organizacija IV	<i>Daugiau informuoti apie žaliųjų produktų naudą bei produktų viso gyvavimo ciklo</i>

	<i>sąnaudas.</i>
Organizacija V	<i>Reikia rodyti daugiau reklamos per televiziją. Reikėtų daugiau lietuviškos informacijos internete, kad būtų parodyta nauda ne tik aplinkai, bet ir žmonėms.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant galima teigti, kad visi informantai mano, kad reikia visuomenę skatinti domėti žaliaisiais pirkimais. Teikti daugiau informacijos per visuomeninius leidinius, televiziją, daugiau informacijos teikti lietuvių kalba, informuoti apie žaliųjų pirkimų teikiamą naudą aplinkai ir žmonėms. Taip pat informuoti apie žalio produkto viso gyvavimo ciklo sąnaudas.

Analizuojamos institucijos per mažai dėmesio skiria įtraukdamos savo darbuotojus, visuomenę ir kitas organizacijas į žaliųjų pirkimų organizavimo veiklą, informuotumą, tokiu būdu sumažindama žaliųjų pirkimų organizavimą ir vykdymą.

3. 5. Lietuvos valstybinių institucijų požiūris į aplinką

Visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje reguliuoja, pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą valstybėje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje nustato įvairūs aplinkos apsaugos įstatymai. Vienas iš būdų pasiekti aplinkos apsaugos gerinimo tikslų – vykdyti žaliuosius pirkimus.

Informantų buvo prašoma paaiškinti, kaip jų nuomone žalieji pirkimai prisideda prie aplinkos tausojimo (žr. 12 lentelė)

12 lentelė

Žaliųjų produktų, paslaugų ir darbų teikiama nauda aplinkai

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Kai įsigyjama prekė žalia, virtus atlieka yra tinkama perdirbimui.</i>
Organizacija II	<i>Tausojama aplinka, nes naudojama mažiau žaliavų, mažiau energijos sąnaudų, tuo pačiu ir mažiau teršiama aplinka.</i>
Organizacija III	<i>Įmonės skatinamos domėtis žaliais produktais, paslaugomis ir įsigydamos žalius produktus, paslaugas, jos prisideda prie aplinkos tausojimo, mažiau teršiama aplinka, susidaro mažesni atliekų kiekiai, nes yra perdirbami produktai.</i>
Organizacija IV	<i>Žaliųjų pirkimų taikymas gali sumažinti CO₂ kiekį.</i>
Organizacija V	<i>Yra mažiau teršiama aplinka, į aplinką nepatenka pavojingų medžiagų. Taip pat siekiama sumažinti azoto, sieros dioksido kiekį aplinkoje. Susidarys mažesni atliekų kiekiai, nes galima bus dar kartą perdirbi tuos produktus. Žalieji produktai neturi pavojingų medžiagų.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant informantų teiginius, visi sutinka, kad yra tausojama aplinka, į ją patenka mažiau pavojingų medžiagų, susidaro mažesni atliekų kiekiai, naudojama mažiau žaliavų, mažiau energijos.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė teigia, įvykdžius žaliąjį pirkimą yra taupoma energija, vandens ištekliai, nupirkti produktai yra ilgaamžiai, mažiau pavojingi sveikatai, neturi pavojingų cheminių medžiagų, o jeigu turi, tai labai mažai, žalia prekė tinkama perdirbimui.

Lyginant informantų ir vyr. specialistės tyrimo metu gautus duomenis, galima teigti, kad įvykdžius žaliąjį pirkimą yra mažiau teršiama aplinka, sunaudojama mažiau gamtinių išteklių, virtęs atlieka tinkamas perdirbti. Žalieji produktai/paslaugos/darbai nepavojingi sveikatai.

Informantų buvo klausta kiek organizacija vykdydama žaliuosius pirkimus prisideda prie aplinkos kokybės gerinimo. Visos organizacijos įvardijo, kad jeigu dalyvauja žaliųjų pirkimų vykdymo programoje, tai prisideda, tačiau teigia, kad jų prisidėjimas prie aplinkos kokybės gerinimo yra nežymus.

Svarbu buvo sužinoti informantų nuomonę apie žaliųjų pirkimų privalomą vykdymą valstybinėse institucijose. Informantų buvo klausta „*kaip manote žalieji pirkimai yra prievolė, papildomas darbas, o gal tai – puiki galimybė keisti požiūrį į aplinką*“. Duomenys pateikti 13 lentelėje.

13 lentelė

Žaliųjų pirkimų vykdymas

Prievolė	Papildomas darbas	Galimybė keisti požiūrį aplinką	Galimybė keisti vartojimo įpročius	Organizacija	Komentaras
		×		Organizacija I	<i>Tai yra puiki galimybė keisti požiūrį į aplinką, nes anksčiau mūsų požiūris buvo kitoks. Visa Europa keičia požiūrį į aplinką ir mes domimės.</i>
×	×	×		Organizacija II	<i>Aš manau, kad tai iliustruoja pačio žaliųjų pirkimų proceso raidą, pirmas etapas yra prievolė, toliau pamatoma, kad tai yra papildomas darbas, bet tai atsveria efektas šitų produktų ir jų gamyboje sumažintas poveikis aplinkai. Aš manau atsveria šituos dalykus.</i>
			×	Organizacija III	<i>Tai galimybė keisti vartojimo įpročius.</i>
×				Organizacija IV	<i>Kol kas yra prievolė, kai produktų atsiras daugiau rinkoje ir jų kainos sumažės, tada pasikeis ir požiūris.</i>
×	×	×		Organizacija V	<i>Šiuo metu yra prievolė ir papildomas darbas. Bet ir puiki galimybė keisti požiūrį į aplinką.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Informantų nuomonės išsiskyrė. Organizacijos (II, V) atsakė, kad tai yra prievolė ir papildomas darbas, tačiau puiki galimybė keisti požiūrį į aplinką. Organizacija III, kad tai yra puiki galimybė keisti vartojimo įpročius. Organizacija IV teigia, kad šiuo metu yra prievolė.

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė teigia, kad visų pirma, tai yra puiki galimybė keisti požiūrį į aplinką, yra ir prievolė, nes Lietuvos valstybinės institucijos vykdydamos žaliuosius viešuosius pirkimus turi įtraukti aplinkos apsaugos kriterijus produktams, papildomas darbas taip pat yra, nes reikia papildomai domėtis, ar rinkoje yra tokių prekių, paslaugų ir darbų, kurių reikia organizacijoms.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuo metu žaliųjų pirkimų vykdymas Lietuvos valstybinėse institucijose yra prievolė ir papildomas darbas. Apklausti informantai teigia, nėra taip paprasta įtraukti aplinkosauginius reikalavimus, neužtenka išnagrinėti „Nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos“, reikia gerai išanalizuoti situaciją rinkoje.

3. 6. Lietuvos valstybinių institucijų žmogiškieji ištekliai

Lietuvos valstybinės institucijos yra vieša organizacija, kuri turi rodyti pavyzdį, ne tik kitoms organizacijoms, bet ir visuomenei. Informantams buvo užduotas klausimas ar valstybės institucijos turi rodyti pavyzdį vykdant žaliuosius pirkimus. Visos perkančiosios organizacijos, atsakė taip.

Šiame skyriuje aptariamas informantų elgesys.

14 lentelėje pateikiamas informantų požiūris perkant gaminius. Buvo prašoma paaiškinti, ar pirkdami gaminius atsižvelgia į jo ilgaamžiškumą.

14 lentelė

Produkto ilgaamžiškumas

Taip	Ne	Organizacija	Komentaras
	×	Organizacija I	Į gaminio ilgaamžiškumą neatsižvelgia.
×		Organizacija II	Gaminio ilgaamžiškumas, tai yra vienas iš kriterijų jo kokybiškumo. Mažiau bus atliekų, gaminių gaminiui mažiau reikės medžiagų. Tai yra vienas iš kertinių punktų.
×		Organizacija III	Į gaminio ilgaamžiškumą atsižvelgiama. Norisi įsigyti gaminiu naudotis kuo ilgiau.
×		Organizacija IV	Į gaminio ilgaamžiškumą atsižvelgia, siekiant sutaupyti įmonės lėšas.
×		Organizacija V	Į gaminio ilgaamžiškumą atsižvelgia. Nori, kad daiktas „tarnautų“ kuo ilgiau.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant galima teigti, kad visos organizacijos pirkdamos gaminius įvertina jo ilgaamžiškumą, išskyrus Organizaciją I.

Produkto ilgaamžiškumas parodo produkto naudojimo patikimumą tol, kol produktas sugadinamas nepataisomai.

Informantų buvo prašoma pasakyti, ar prieš pirkdami gaminius įvertina energijos imlumą, visi

informantai atsakė, kad būtina įvertinti energijos imlumą ir jie tai daro.

Interviu metu informantų buvo klausta ar rūšiuoja atliekas. Organizacija (II, III) atliekas rūšiuoja, Organizacija (I, IV) nerūšiuoja atliekų. Organizacija V rūšiuoja kartais.

Svarbiausi ilgalaikiai atliekų tvarkymo tikslai – sukurti aplinkosaugos ir ekonominiu požiūriu tinkamiausią komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, sumažinti atliekų srautus, neigiamą jų poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, užtikrinti racionalų jų naudojimą antriniam perdirbimui ir utilizavimui. Kuo daugiau bus rūšiuojama atliekų, tuo jų mažiau pateks į aplinką, bus perdirbama ir pakartotinai naudojama.

Informantų buvo klausta, ar organizacija, darbuotojai ir informantai dalyvauja aplinkosaugos akcijose. Atsakymai pateikti 15 lentelėje.

15 lentelė

Aplinkosaugos akcijos

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Aplinkosaugos akcijose nedalyvauja.</i>
Organizacija II	<i>Aplinkosaugos akcijose dalyvauja. Dalyvauja mieste vykdomose aplinkosaugos akcijose „Žemės dienos“, „Judrioji savaitė“.</i>
Organizacija III	<i>Aplinkosaugos akcijose nedalyvauja.</i>
Organizacija IV	<i>Dalyvauja, akcijoje „Darom“, „Parsinešk kalendas į savo namus“, „Balandis švaros metas“.</i>
Organizacija V	<i>Dalyvauja, akcijoje „Darom“.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos valstybinių institucijų tarnautojai dalyvauja įvairiose akcijose, išskyrus Organizacija (I, III), jos akcijose nedalyvauja.

„Žemės diena“, akcijos metu Šiaulių miesto gyventojams atliekamas šulinių vandens nitratų koncentracijos tyrimas šulinių vandenyje. „Judrioji savaitė“ akcijos metu yra matuojamas triukšmas ir oro užterštumas.

„Darom“ akcijos organizatoriai kviečia visus Lietuvos gyventojus rinktis numatomose aplinkos tvarkymo vietose ir rinkti atliekas įvairiose Lietuvos vietose. Akcijos metu buvo kabinami inkilai, rengiamos paskaitos aplinkosaugos tema. Pagrindinis tikslas - skatinti Lietuvos gyventojų ekologinį mąstymą, pilietiškumą, socialinį aktyvumą, stiprinti vietines bendruomenes ir žmonių lygiavertiškumo suvokimą. 2011 m. akcijos metu buvo surinkta apie 5 tūkstančius tonų atliekų.

Akcija „Parsinešk kalendas į savo namus“ vyksta prieš Šv. Kalėdas, jos metu Vilniaus miesto gyventojams dalinamos eglės šakos, kad nebūtų „savavališkai“ kertamos eglės.

Informantų buvo klausta, ar organizacija rengia aplinkosaugos akcijas. Atsakymai pateikti 16 lentelėje.

16 lentelė

Aplinkosaugos akcijų organizavimas

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Yra institucijoje profesorius, kuris turi projektą su sąvartynu.</i>
Organizacija II	<i>Prisidedame prie aplinkosaugos akcijų, kurios organizuojamos mokyklose, bendruomenei pristatom situaciją apie Šiaulių miesto aplinkos būklę, jos gerinimo galimybes, vykdomus projektus.</i>
Organizacija III	<i>Aplinkosaugos akcijų neorganizuojame.</i>
Organizacija IV	<i>Įmonė dalyvauja kaip vienas iš organizatorių šiuose akcijose: „Darom“, „Parsinešk kalendas į savo namus“, „Balandis švaros metas“.</i>
Organizacija V	<i>Ne, neorganizuojame, nes neturime tam laiko.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

16 lentelėje matyti, kad Organizacija (III, V) nerengia jokių aplinkosaugos akcijų. Organizacija (I, II, IV) rengia įvairias aplinkosaugos akcijas.

Apibendrinant galima teigti, kad įvairių organizacijų rengimas ir visuomenės švietimas yra būtinas dalykas siekiant ir įgyvendinant aplinkosaugos tikslus.

3. 7. Žaliųjų viešųjų pirkimų organizavimo problemos

Teorinėje darbo dalyje buvo minimos pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria organizacijos vykdydamos žaliuosius pirkimus, tai informaciniai veiksniai, ekonominės pasekmės; teisiniai veiksniai; reali kaina; organizaciniai veiksniai.

Informantų pirmiausia buvo prašoma atsakyti į klausimą „ar sunku įvykdyti žaliųjų pirkimų išskeltus reikalavimus“. Organizacija (I, IV, V) atsakė, kad yra sunku įvykdyti žaliųjų pirkimų išskeltus reikalavimus, Organizacija (II, III) įvardijo, kad nėra sunku.

Nagrinėjant Lietuvos valstybinių įstaigų žaliųjų pirkimų organizavimą, buvo prašoma išvardinti su kokiomis problemomis susiduria Lietuvos valstybės įstaigos vykdant žaliuosius pirkimus. Gauta informacija susisteminta ir pateikta 17 lentelėje.

17 lentelė

Problemos, su kuriomis susiduria Valstybės institucijos vykdant žaliuosius pirkimus

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>Viskas yra dėl biudžeto lėšų taupymo, jeigu nebūtų taupomos įstaigos lėšos, tai būtų galima daugiau įvykdyti žaliųjų pirkimų, yra kita priežastis dėl projektu, kadangi vykdomus universiteto projektus reikia atlikti labai greitai, tai stabdo žaliuosius pirkimus. Ilgesnis laiko tarpas rengiant dokumentus.</i>
Organizacija II	<i>Su apsisprendimu dėl kainų skirtumo, tarp pigiausiojo produkto ir žaliojo produkto, kuris šiuo metu viršija pigiausio produkto kainą.</i>
Organizacija III	<i>Nepakankama produktų pasiūla.</i>
Organizacija IV	<i>Žaliųjų produktų ar paslaugų trūkumas rinkoje, informavimo apie naudą, bei produkto viso gyvavimo ciklo sąnaudas trūkumas. Trūksta žinių, kaip nustatyti tuos žaliuosius kriterijus ir informacijos apie praktinį žaliųjų kriterijų taikymą.</i>

Organizacija V	<i>Didžiausia problema yra didesnė žaliųjų produktų kaina, yra taupomos biudžeto lėšos ir negalime įsigyti produktų daugiau. Mažai yra patirties, šioje srityje. Trūksta teikiamos informacijos lietuvių kalba.</i>
----------------	---

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinant tyrimo metu gautus duomenis galima teigti, kad pagrindinės problemos organizuojant žaliuosius pirkimus Lietuvos valstybinėse institucijose yra laiko, patirties, informacijos trūkumas, nepakankama žaliųjų produktų pasiūla. Žalieji produktai/paslaugos/darbai yra brangesni, todėl jų įsigijimą riboja įmonių biudžetai.

Ūkio ministerijos 2007 m. atlikto tyrimo metu Lietuvos perkančiosios organizacijos svarbiausiomis kliūtimis žaliųjų pirkimų vykdymui nurodė: žinių aplinkosaugą ir aplinkosaugos kriterijaus panaudojimą viešųjų pirkimų procedūrose stoką bei praktinių įgūdžių trūkumus; požiūris, kad aplinkai draugiškesnis gaminys yra brangesnis; viešųjų pirkimų specialistų kvalifikacijos stoka; Valstybės, regiono, savivaldybės paramos trūkumas; požiūris, kad aplinkai draugiškesnių gaminių įsigijimas užims daugiau laiko; pirkimų specialistų suinteresuotumo pirkti žaliai trūkumas; organizacijos vadovybės požiūris (žr. 4 priedas).

Aplinkos ministerijos Viešųjų pirkimų skyriaus vyr. specialistė teigia, kad vykdyti žaliuosius pirkimus Lietuvos valstybinėms institucijoms nėra sudėtinga. Su kokiais problemomis susiduria institucijos įvardijo, kad tikslų duomenų neturi, kai įvyks „Aplinkai palankių produktų rinkos tyrimas“, tuomet tiksliai žinos problemas. Vyr. specialistė mano, kad pagrindinės problemos informacijos stoka, gali nebūti rinkoje produktų/paslaugų/darbu, kurių norėtų įsigyti perkančiosios organizacijos.

Informantų buvo klausta, ar Lietuva nėra užsibrėžusi per didelius siekius žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje, kurioje nurodyta vykdyti ne mažiau 25 % žaliųjų pirkimų 2011 m. (žr. 18 lentelė).

18 lentelė

Lietuvoje užsibrėžti žaliųjų pirkimų įgyvendinimo tikslai

Organizacija	Komentaras
Organizacija I	<i>25% nuo visų pirkimų nėra daug. Dėsime visas pastangas, kad įgyvendintume, tai kas yra reikalaujama iš mūsų.</i>
Organizacija II	<i>Tie tikslai būtinais reikalingi ir yra teisingai užsibrėžti. Jeigu neįgyvendinsime 25%, tai kitais metais koreguosime planus, kad įgyvendintume.</i>
Organizacija III	<i>Užsibrėžti tikslai – yra per dideli, tikimės, kad juos bus įmanoma įvykdyti.</i>
Organizacija IV	<i>Manau, kad tikslai yra per dideli.</i>
Organizacija V	<i>Šiuo metu užsibrėžti siekiai yra per dideli, nes kaip ir minėjau trūksta patirties ir taupomos biudžeto lėšos.</i>

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis tyrimo metu gauta informacija.

Apibendrinus tyrimo metu gautus rezultatus, Organizacija (I, II), teigia, kad įvykdyti žaliųjų pirkimų 25% nuo visų viešųjų pirkimų nėra daug. Organizacija (III, IV, V) teigia, kad užsibrėžti siekiai yra per dideli.

Aplinkos ministerijos duomenimis perkančiųjų organizacijų, kurios, vykdydamos viešuosius pirkimus, privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, žaliųjų pirkimų skaičius 2008 m. sudaro 273, tai yra 8,3% visų viešųjų pirkimų, vertė 1606,8 mln. Lt, 2009 m. atliktų tyrimų duomenimis žaliųjų viešųjų pirkimų skaičius sudaro 201, tai yra 6,1% visų viešųjų pirkimų, vertė 726,0 mln. Lt. 2010 m. vykdytų žaliųjų viešųjų pirkimų tyrimo duomenų nėra. Ankstesniame 3.3 skyriuje yra pateiktas bendras vykdytų žaliųjų pirkimų skaičius ir vertė (žr. 5 priedas, 6 priedas).

Apibendrinant Aplinkos ministerijos tyrimo metu gautus duomenis, galima teigti, kad Lietuva neįgyvendina užsibrėžtų tikslų Nacionalinėje žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje, kurioje kaip minėta 3.1 skyriuje nurodyta: Lietuvos valstybinės institucijos privalo taikyti ne mažiau kaip 10 procentų žaliųjų viešųjų pirkimų 2008 metais, ne mažiau kaip 15 procentų – 2009 metais, ne mažiau kaip 20 procentų – 2010 metais.

Išanalizavus tyrimo metu gautus duomenis, galima teigti, kad Lietuvos valstybinės institucijos gali sėkmingai vykdyti žaliuosius pirkimus savo organizacijoje, reikia įdėti daugiau pastangų, noro, konsultuotis su specialistais, dalyvauti įvairiose konferencijose, mokymuose.

IŠVADOS

1. Lietuvoje žalieji pirkimai yra naujas reiškinys, pradėtas tiesiogiai reglamentuoti 2007 m. antroje pusėje.
2. Hipotezė, kad Lietuvos valstybinės institucijos vykdydamos žaliuosius viešuosius pirkimus susiduria su skirtingomis problemomis, patvirtino.
3. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad žaliųjų pirkimų reikšmė tampa vis aktualesnė socialinei ir ekonominei Lietuvos bei visos Europos Sąjungos raidai. Perkančiųjų organizacijų atliekamų viešųjų žaliųjų pirkimų mastai tiek regioniniu, tiek ir ES vieningos rinkos lygiu kasmet auga.
4. Aplinkos apsaugos problemos yra gana sudėtingos, neapsiribojančios viena dimensija ar vienu ekosistemos lygiu. Jos turi būti sprendžiamos sistemiškai, siekiant atskleisti aiškų ryšį tarp pramonės veiklos ir žmogaus poveikio bei aplinkos apsaugos ir ekologinių procesų.
5. Atlikta Lietuvos valstybinių institucijų apklausa rodo, kad žaliuosius produktus/paslaugas/darbus organizacijų specialistai išsirenka, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos ministro įsakymu, patvirtinto 1-o ir 2-o žaliųjų pirkimų produktų grupių sąrašu.
6. Remiantis tyrimo rezultatais Organizacija I daugiausia perka organizacijoje žaliųjų darbų, Organizacija (II, III, IV) daugiausia perka žaliųjų produktų, Organizacija V daugiausia perka žaliųjų produktų ir paslaugų.
7. Informantų nuomone, sėkmingam žaliųjų pirkimų organizavimo procesui svarbu gerai išanalizuoti ir paruošti pirkimo dokumentus, kruopščiai išanalizuoti žaliųjų pirkimų politiką, svarbu patirtis, žinios ir žaliųjų produktų/paslaugų/darbų pasiūla rinkoje.
8. Remiantis išanalizuota tyrimo medžiaga tik vienoje organizacijoje yra kompetentingas žmogus, kuris išmano ir užtikrina sėkmingą žaliųjų pirkimų vykdymą.
9. Lietuvos valstybinės institucijos informacijos apie žaliuosius produktus/paslaugas/darbus ieško internete, tai yra pagrindinis informacijos šaltinis.
10. Atlikta Lietuvos valstybinių institucijų apklausa rodo, kad organizacijos konsultuojasi dėl žaliųjų pirkimų daugiausia tarpusavyje, su specialistais, kurie parduoda žaliuosius produktus/paslaugas/darbus ir su Viešųjų pirkimų tarnybos specialistais.
11. Remiantis tyrimo rezultatais Organizacijoms (II, V) žalieji pirkimai yra prievolė, papildomas darbas, tačiau puiki galimybė keisti požiūrį į aplinką. Organizacija III teigia, kad tai yra puiki galimybė keisti vartojimo įpročius. Organizacijai IV žalieji pirkimai yra prievolė.

12. Lietuvos valstybinėms institucijoms už žaliųjų pirkimų nevykdymą nėra skiriamos nuobaudos ir netaikomos jokios sankcijos. Galima teigti, kad žalieji viešieji pirkimai Lietuvoje yra savanoriškas pirkimas.
13. Pagrindinės problemos organizuojant žaliuosius pirkimus: laiko, patirties, informacijos trūkumas, nepakankama žaliųjų produktų pasiūla. Žalieji produktai/paslaugos/darbai yra brangesni, todėl jų įsigijimą riboja įmonių biudžetai.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į magistro darbe išanalizuotą Lietuvos valstybinių institucijų organizavimo patirtį ir problemas, magistro darbo autorė rekomenduoja:

1. Didžiuosiuos Lietuvos miestuose įkurti specialius „žaliuosius“ centrus, kurie teiktų informaciją ne tik perkančiosioms organizacijoms, bet ir visuomenei. Šio centro veikla galėtų būti: ieškoti kiek yra rinkoje žaliųjų produktų/paslaugų darbų ir informuoti įvairias institucijas. Rengti įvairias konferencijas, visuomenines organizacijas, praktinius mokymus.
2. Kiekvienoje organizacijoje turėtų būti kompetentingas žmogus, kuris užtikrintų sėkmingą žaliųjų pirkimų vykdymą.
3. Turėtų būti skiriamos minimalios nuobaudos, papeikimas Valstybės institucijoms už žaliųjų pirkimų nevykdymą.
4. Informuoti visuomenę apie įvykdytų pirkimų skaičių kiekvienoje organizacijoje, taip skatinant organizacijas „neatsilikti“ ir užimti lyderio poziciją.
5. Daugiau dėmesio skirti Valstybės institucijų darbuotojų ir visuomenės informavimui ir skatinimui vykdyti žaliuosius pirkimus.
6. Apie žaliųjų pirkimų teikiamą naudą aplinkai ir žmonių sveikatai turėtų būti kuo daugiau informuojama per visuomeninius informavimo šaltinius: vietinėje ir respublikinėje spaudoje, platinami lankstinukai, rodoma per televiziją.
7. Apie aplinkos apsaugą, žaliuosius produktus, paslaugas, darbus reikia mokyti Lietuvos piliečius nuo mažų dienų, galėtų būti mokykloje sukurtas modulis. Pamokos metu mokinius informuoti apie žaliųjų pirkimą teikiamą naudą aplinkai ir žmonių sveikatai.

LITERATŪRA

1. Arbačiauskas V. (2001). Aplinkos apsaugos ir kokybės vadybos integravimas bei įtaka Lietuvos pramonės įmonių ekonominiam ir aplinkos apsaugos veiksmingumui. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*. Nr.2(16). [žiūrėta 2010-04-14]. Prieiga per internetą: <www1.apini.lt/includes/getfile.php?id=377>
2. Aplinkos apsaugos agentūra. Aplinkosauginis ženklavimas. [žiūrėta 2010-06-16]. Prieiga per internetą: <<http://gamta.lt/cms/index?rubricId=3caa9ead-6077-4a57-9ca5-c483acf796e3>>
3. Aplinkos ministerija. Aplinkos apsaugos vadybos ir audito schema. [žiūrėta 2010-06-16]. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=678>
4. Aplinkos ministerija. Produktai, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai. [žiūrėta 2010-06-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.am.lt/VI/index.php#a/7119>>
5. Aplinkos ministerija. 2008 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita. [žiūrėta 2010-06-16]. Prieiga per internetą: <http://www.lrvk.lt/bylos/skelbimai/viesieji-pirkimai/2008_zal_ataskaita.pdf>
6. Aplinkos ministerija. 2009 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita. [žiūrėta 2010-06-16]. Prieiga per internetą: <[http://www.am.lt/VI/files/File/2009%20m.%20zp%20ataskaita%20\(2010-02-01\).doc](http://www.am.lt/VI/files/File/2009%20m.%20zp%20ataskaita%20(2010-02-01).doc)>
7. Baltrėnas P., Butkus D., Oškinis V., Vasarevičius S., Zigmontienė A. (2008). *Aplinkos apsauga*. Vilnius: Technika.
8. Barbara Morton. (2010). Life Cycle Costing (LCC) Methodologies for GPP. [žiūrėta 2010-06-16]. Prieiga per internetą: <http://gpp.itcilo.org/UserFiles/File/Life%20Cycle%20Costing%20_%20Methodologies%20for%20GPP_%20B_Morton.ppt>
9. Better Public Transport for Europe through Competitive Tendering-A Good Practice Guide. (2003). Žiūrėta [2010-08-10]. Prieiga per internetą: <http://www.managenergy.net/download/GP_Guide_SIPTRAM.pdf>
10. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
11. Castenow D. (1993). *New Marketing in der Praxis*, ECON ExecutiveVerlags, Dusseldorf.
12. Čiegis R. (2004). *Ekonomika ir aplinka: subalansuotos plėtros valdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
13. Čiegis R. (2008). *Darnus ekonomikos vystymasis*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
14. Darbo ir socialinių tyrimų institutas, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos trišalė taryba. Įmonių socialinė atsakomybė. (2006). [žiūrėta 2011-01-21]. Prieiga per internetą:

- <http://www.dsti.lt/ISA_2006.pdf>
15. Desinging the green economy. What is green economics? Žiūrėta [2010-08-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.greeneconomics.net/what2f.htm>>
 16. Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo (2003). Žiūrėta [2010-09-08]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=217644>
 17. Ekologinių produktų ženklėjimas. Žiūrėta [2010-08-10]. Prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/nm/l-projektas/aug_mp_kokybe_s/19.htm>
 18. European Commission Energy. ManagEnergy Publications. <http://www.managenergy.net/publications.html>>
 19. European Commission Environment. Green Public Procurement in the EU-25. [žiūrėta 2010-12-03]. Prieiga per internetą: <http://www.gpp-europe.net/GPP_docs/Report_stage_3_Final.pdf>
 20. Europos Parlamento ir tarybos reglamentas dėl Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo tvarkos 1992 03 23. (EEB) Nr. 880/92.
 21. Europos Parlamento ir tarybos reglamentas dėl patikslintos Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo tvarkos 2000 07 17, (EB) Nr. 1980/2000.
 22. Europos Parlamento ir tarybos direktyva dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo 2004 03 31, Nr. 2004/18/EB.
 23. Europos Parlamento ir tarybos direktyva dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo 2004 03 31, Nr. 2004/17/EB.
 24. Green economy. [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Green_economy>
 25. Green Public Procurement in Europe. (2006). Conclusions and recommendations. [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/take_5.pdf>
 26. Grundey D. (2009). Eco-marketing and eco-labelling: does it ensure customer loyalty in Lithuania? *Transformations in business & economics*. No. 1(16). Žiūrėta [2010-08-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.minfolit.lt/arch/22001/22073.pdf>>
 27. Ignatavicius G. (2009). Žalieji pirkimai – nuo idėjos iki įgyvendinimo. [žiūrėta 2010-04-15]. Prieiga per internetą: <[http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2009/seminarai/Pristatymas-1-dienaIgnatavicius\(PeritusSprendimai\).pdf](http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2009/seminarai/Pristatymas-1-dienaIgnatavicius(PeritusSprendimai).pdf)>
 28. Johannesburg Declaration on Health and Sustainable Development. (2002). [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/WHO_HDE_HID_02.8.pdf>
 29. Kardelis K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
 30. Kaziliūnas A. (2007). *Kokybės vadyba*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

31. Kriščiūnas K., Staniškis J., Tričys V. (2008). *Mokslinė veikla: šiuolaikinės tendencijos*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
32. Kotler Ph., Armstrong, G. (2001). *Principles of Marketing Management*, Prentice-Hall, New Jersey.
33. Liesonis V. (2002). Žaliosios rinkodaros indėlis kuriant sėkmingą įmonę. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiaulių universiteto leidykla. p. 103-110.
34. Liesonis V. (2007). Teoriniai žaliojo marketingo strategijos rengimo aspektai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiaulių universiteto leidykla. p. 153-162.
35. Lietuvos Respublikos Seimas. (2009). Dėl Nacionalinės žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programos patvirtinimo. [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=356433>
36. Lynikaitė R., Liesonis V. (2010). Žaliųjų produktų pirkimo procesui įtaką darančių veiksnių tyrimas. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. Vytauto Didžiojo universitetas, Nr. 22 (3).
37. LR viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas, 2005 12 22, Nr. X-471, Žin. 2006, Nr. 4-102
38. LR dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo nutartis, 2003 09 11, Nr. 1160, Žin. 2003, Nr. 89-4029.
39. Local Government Improvement and Development 2001-2010. [žiūrėta 2010-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.idea.gov.uk/idk/core/page.do?pageId=187390>>
40. Making life cycle information and Interpretative tools available. Netherlands Organization for Applied Scientific Reserch. [žiūrėta 2010-04-07]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/environment/ipp/pdf/study_final_clean_report.pdf>
41. Nacionalinė žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programa. (2007). [žiūrėta 2010-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/admin/uploaded/vyr%20nut.%20del%20zaliuju%20pirkimu%20programos.doc>>
42. Perkant „Žaliai“! Aplinkai naudingų viešųjų pirkimų vadovas. [žiūrėta 2010-04-07]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/buying_green_handbook_lt.pdf>
43. Procurement in Municipalities for Integrated Solution on Energy. Guidelines for the Preparation of Technical Specification for Tenders. (2004). [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://promise.energyprojects.net/>>
44. Procurement in Municipalities for Integrated Solution on Energy. Life-Cycle Costing: A Guide for Local Authorities. (2004). [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://promise.energyprojects.net/>>
45. Pruskus V. (2004). *Sociologija: teorija ir praktika*. Vilnius: Vilniaus teisė ir verslo kolegija.

46. Staniškis J. K., Stasiškienė Ž., Kliopova I. (2004). *Subalansuotos pramonės plėtros strategija: teorija ir praktika*. Monografija. Kaunas: Technologija.
47. Šiaudinis A. (2008). *Žaliųjų viešųjų pirkimų politika*. [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.peritus.lt/files/Zalieji%20viesieji%20pirkimai%201%20diena%20-%20Peritus%20sprendimai.pdf>>
48. Šileika A., Žičkienė S. (2001). Aplinką tausojanti plėtra: samprata ir diskutuotinos problemos. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*. Nr.3(17). [žiūrėta 2011-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www1.apini.lt/includes/getfile.php?id=358>>
49. Švaresnės gamybos galimybės. [žiūrėta 2010-06-15]. Prieiga per internetą: <http://gamta.lt/files/svaresne_gamyba.pdf>
50. The Digital Economy and the Green Economy: Opportunities for strategic synergies A submission to the Digital Economy Consultation. (2010). Žiūrėta [2010-08-08]. Prieiga per internetą: <http://www.iisd.org/pdf/2010/com_digital_economy.pdf>
51. Uselytė R., Karaliūnaitė I. (2003). Aplinkosauginio gaminių projektavimo galimybės Baltijos šalių pramonėje. *Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba*. Nr.1(23). [žiūrėta 2010-06-14]. Prieiga per internetą: <www1.apini.lt/includes/getfile.php?id=305>
52. Ūkio ministerija (2007). Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija. [žiūrėta 2010-04-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VPI-strategija.doc>>
53. Valackienė A., Mikėnė S. (2008). *Socialinis tyrimas metodologija ir atlikimo metodika*. Kaunas: Technologija.
54. Venckus Z. (2008). *Aplinkos apsaugos politika ir teisė*. Vilnius: Technika.
55. Viešųjų pirkimų tarnyba 2010 veiklos ataskaita. (2010). [žiūrėta 2011-05-01]. Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2011/vp/VP_Ataskaita_2011-04-19.pdf>
56. Viešųjų pirkimų tarnybos prie LRV informacinis biuletenis. (2002). [žiūrėta 2010-06-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpt.lt/admin/uploaded/Biuletenisx1x2.pdf>>
57. Žaliųjų pirkimų gairės. Prekių ir paslaugų kriterijai. (2007). [žiūrėta 2010-04-08]. Prieiga per internetą: <http://www.bef.lt/download_file.php?id=121>
58. Questions and Answers on the Revision of the Eco-Management and Audit Scheme (EMAS). (2008). [žiūrėta 2011-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/513&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>

PRIEDAI

1 priedas

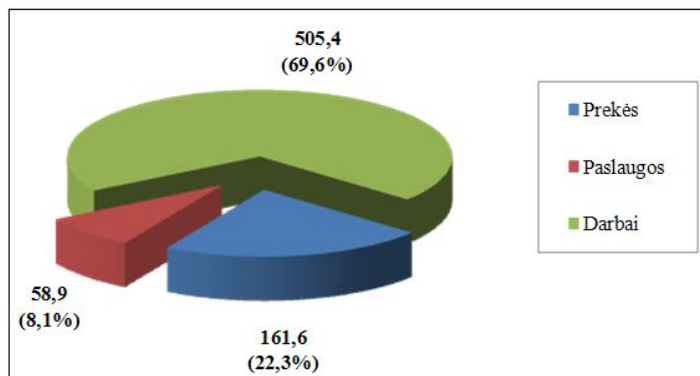
1 lentelė

Organizacijos Pasaulinio ekologinio ženklavimo tinklo narės

Valstybė	Pasaulinio ekologinio ženklavimo tinklo narės organizacijos pavadinimas
Australija	Australijos aplinkosauginio ženklavimo asociacija (The Australian Environmental Labelling Association Inc, AELA)
Brazilija	Brazilijos techninių standartų asociacija (Associacao Brasileira de Normas Tecnicas, ABNT)
Kanada	Žemės pasirinkimo aplinkosauginė tarnyba (Terra Choice Environmental Service Inc, Environment Canada)
Kroatija	Aplinkos apsaugos ir fizinio planavimo ministerija (Ministry of Environmental Protection and Physical planning)
Čekijos Respublika	Aplinkos ministerija (Ministry of Environment)
Danija	Danijos ekologinis ženklavimas (Ecolabelling Denmark)
Europos Sąjunga	Europos Komisijos direktoratas, Aplinkosauga D3 (European Commission, DG Environment D3)
Vokietija	Federalinė aplinkos apsaugos agentūra (Federal Environmental Agency)
Graikija	Aukščiausioji ekoženklavimo suteikimo taryba (ASAOS, Supreme Council for Awarding the Ecolabel)
Hong Kongas	Žalioji taryba (Green Council)
Indija	Centrinė teršalų kontrolės taryba (Central Pollution Control Board, CPCB)
Japonija	Japonijos aplinkos asociacija (Japan Environment Association, JEA)
Korėja	Korėjos aplinkosauginė ženklavimo asociacija (Korea Environmental Labelling Association, KELA)
Liuksemburgas	Ekoženklavimo komisija, Aplinkos ministerija (Ecolabel Commission, Ministry of Environment)
Naujoji Zelandija	Naujosios Zelandijos aplinkosauginis pasirinkimas (Environment Choice New Zealand)
Norvegija	Norvegijos aplinkosauginio ženklavimo fondas (Norwegian Foundation for Environmental Labelling)
Švedija	Ekoženklavimo tarnyba (SIS Ecolabelling AB)
Švedija	Švedijos gamtos išsaugojimo draugija (Swedish Society for Nature conservation, SSNC)
Švedija	TCO Development
Tailandas	Tailando aplinkos institutas (Thailand Environment Institute, TEI)
Didžioji Britanija	Aplinkos, maisto ir žemės ūkio departamentas (Department for Environment, Food and Rural Affairs, DEFRA)
Jungtinės Amerikos Valstijos	Žalioji ruonė (Green Seal)

Šaltinis: Ekologinių produktų ženklavimas. Prieiga per internetą: < http://www.lzoo.lt/nm/l-projektas/avg_mp_kokybe_s/19.htm>

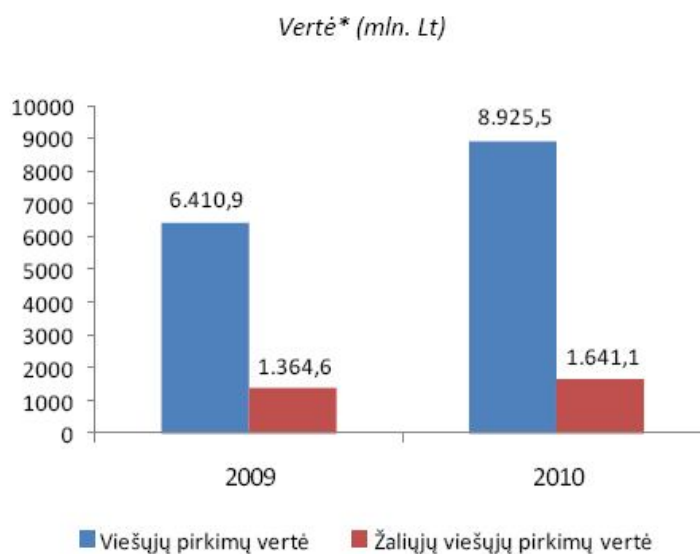
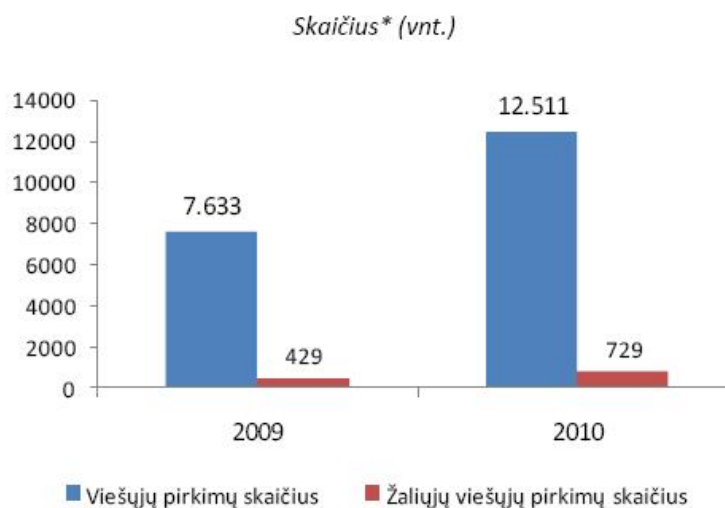
2 priedas

1 pav. Perkančiųjų organizacijų, kurios privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, 2009 m. vykdytų žaliųjų pirkimų vertės pasiskirstymas pagal pirkimo objekto rūšis, mln. Lt (proc.).

Šaltinis: Aplinkos ministerija. 2009 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita. Prieiga per internetą: <[http://www.am.lt/VI/files/File/2009%20m.%20zp%20ataskaita%20\(2010-02-01\).doc](http://www.am.lt/VI/files/File/2009%20m.%20zp%20ataskaita%20(2010-02-01).doc)>

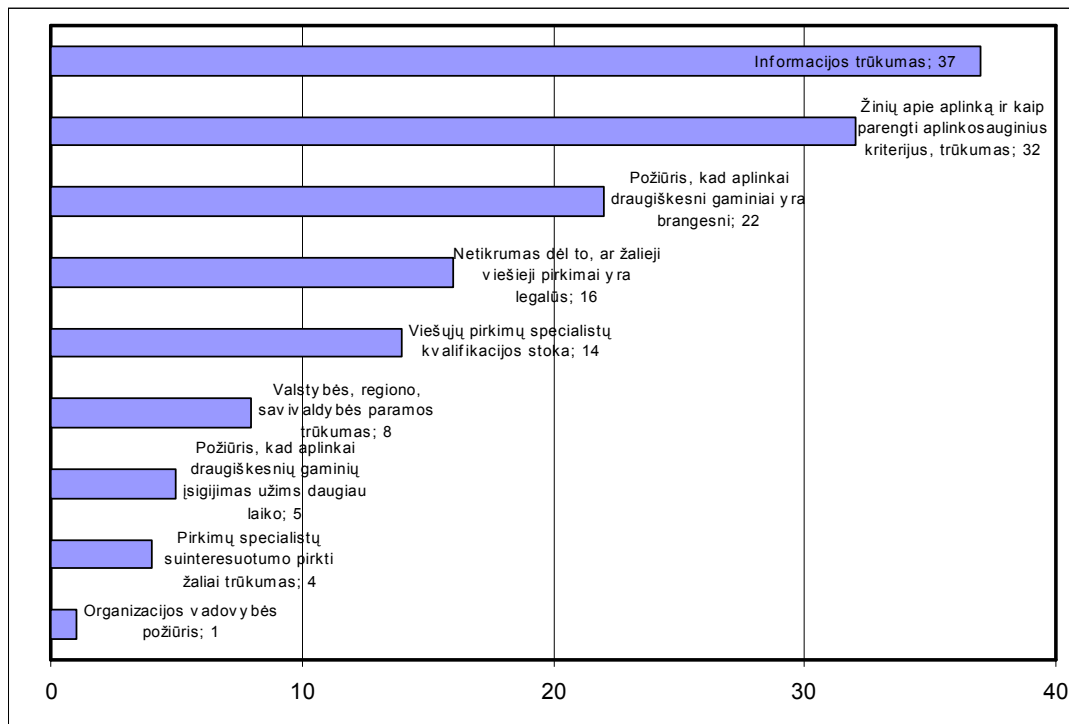
3 priedas

2 pav. Žalieji viešieji pirkimai (2009 m. – 2010 m.)

Šaltinis: Viešųjų pirkimų tarnyba 2010 veiklos ataskaita. (2010). Prieiga per internetą: <http://www.vpt.lt/admin/uploaded/2011/vp/VP_Ataskaita_2011-04-19.pdf>

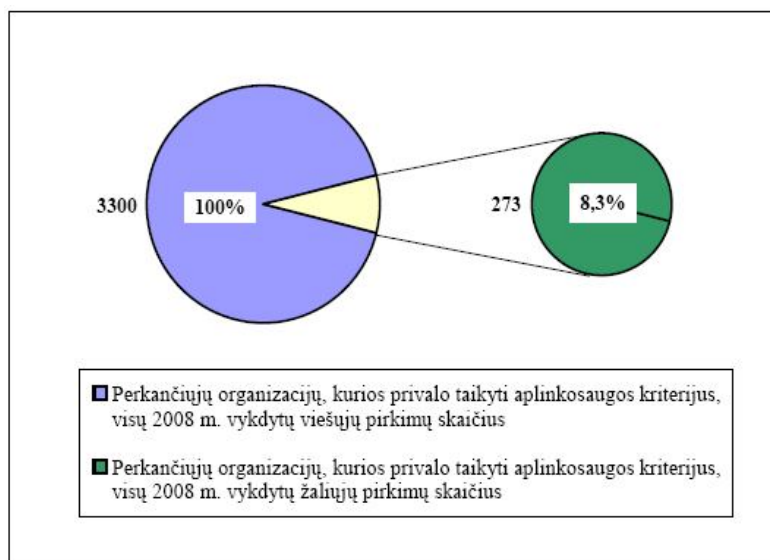
4 priedas

3 pav. Žaliųjų pirkimų projekto metu identifikuotos kliūtys

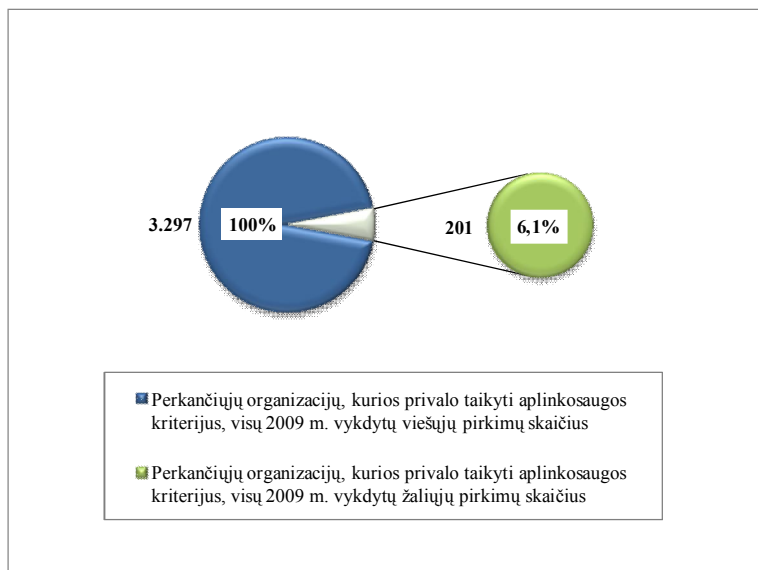
Šaltinis: Ūkio ministerija (2007). Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros strategija. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc08/VPI-strategija.doc>>

5 priedas

4 pav. Perkančiųjų organizacijų, kurios privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, 2008 m. vykdyti žalieji pirkimai (skaičius).

Šaltinis: Aplinkos ministerija. 2008 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.lrvk.lt/bylos/skelbimai/viesieji-pirkimai/2008_zal_ataskaita.pdf>

5 pav. Perkančiųjų organizacijų, kurios privalo taikyti aplinkosaugos kriterijus, 2009 m. vykdyti žalieji pirkimai (skaičius).

Šaltinis: Aplinkos ministerija. 2009 m. vykdytų žaliųjų pirkimų rezultatų ataskaita. Prieiga per internetą: [http://www.am.lt/VI/files/File/2009%20m.%20zp%20ataskaita%20\(2010-02-01\).doc](http://www.am.lt/VI/files/File/2009%20m.%20zp%20ataskaita%20(2010-02-01).doc)

Interviu klausimai Lietuvos valstybinėms institucijoms

I BLOKAS: DUOMENYS APIE RESPONDENTĄ

Lytis:	
Amžius:	
Išsilavinimas:	
Užimamos pareigos:	
Darbo įmonėje patirtis viešuosiuose žaliuosiuose pirkimuose:	

II BLOKAS: ŽALIASIS PRODUKTAS IR JO REALIZAVIMAS

1. Kaip išsirenkate žaliuosius produktus/paslaugas/darbus?
2. Ar esate patenkinti tais produktais/paslaugomis/darbais, kuriuos nusipirkote? Kokiais taip? Kokiais ne?
3. Ar žaliasis produktas atitinka Jūsų keliamus reikalavimus? Ar jaučiate efektą? Jei taip, kokį?
4. Ko daugiau perkate žaliųjų produktų, paslaugų ar darbų?
5. Kaip vertinate kainų skirtumą?
6. Ar yra pakankama žaliųjų produktų pasiūla? Ar turite iš ko rinktis?
7. Kaip renkatės žaliuosius produktus/paslaugas/darbus (iš žalio pigiausio, ar žalio naudingiausio)?
8. Jei įvykdėte žaliųjų pirkimų normą, ar pirkdami kitus produktus/paslaugas/darbus kreipiate dėmesį į aplinkos požiūriu naudingiausią sprendimą?
9. Ar pirtumėte žaliuosius produktus, jei nebūtų privaloma? Ką pirtumėte?

III BLOKAS: ŽALIŪJŲ PIRKIMŲ ORGANIZAVIMAS

10. Kas lemia sėkmingą žaliųjų pirkimų organizavimo procesą?
11. Kiek laiko trunka organizuoti „tradicinius“ pirkimus ir žalius pirkimus?
12. O gal tradicinis produkto pirkimas patogesnis/parankesnis?
13. Ar Jūsų įmonėje yra kompetentingų asmenų, kurie užtikrintų sėkmingą žaliųjų pirkimų vykdymą?

IV BLOKAS: INFORMATYVUMAS

14. Kur ieškote informacijos apie žaliuosius produktus/gaminius/darbus? Ar informacijos yra pakankamai?

15. Ar Jums turi įtakos reklama perkant žaliuosius produktus? Ar pastebėjote reklamą?
16. Su kuo konsultuojatės dėl žaliųjų produktų/paslaugų/darbų?
17. Ar informuojate darbuotojus apie vykdomus ir įvykdytus žaliuosius pirkimus savo organizacijoje? Kokiais būdais? Ar įmonės darbuotojams tai yra svarbu?
18. Ar informuojate visuomenę apie vykdomus ir įvykdytus žaliuosius pirkimus savo organizacijoje? Kokiais būdais?
19. Kaip suaktyvinti visuomenę dar labiau domėtis žaliaisiais produktais?

V BLOKAS: APLINKA

20. Kaip, Jūsų manymu, žalieji pirkimai prisideda prie aplinkos tausojimo?
21. Kaip manote kiek Jūs prisidedate prie aplinkos kokybės?
22. Kaip manote žalieji pirkimai yra prievolė, papildomas darbas, o gal tai – puiki galimybė keisti požiūrį į aplinką?

VI BLOKAS: ELGESYS

23. Ar valstybės institucijos turi rodyti pavyzdį vykdant žaliuosius pirkimus?
24. Ar pirkdami gaminius atsižvelgiate į jo ilgaamžiškumą? Dėl ko?
25. Ar pirkdami gaminius įvertinate energijos imlumą (pvz. kompiuteriai, elektros lemputės ir kt.)?
26. Ar pagalvojate pirkdami, kas „bus“ kai daiktas taps atlieka?
27. Ar rūšiuojate atliekas?
28. Ar dalyvaujate aplinkosaugos akcijose? Jei taip, kokiose?
29. Ar Jūs organizuojate savo įmonėje aplinkosaugos akcijas? Jei taip, kokias?

VII BLOKAS: PROBLEMOS

30. Ar sunku įvykdyti žaliųjų pirkimų iškeltus reikalavimus („normą“)?
31. Su kokiomis susiduriate problemomis vykdant žaliuosius pirkimus?
32. Kaip manote, ar Lietuva nėra užsibrėžusi per didelius siekius žaliųjų pirkimų įgyvendinimo programoje, kurioje nurodyta vykdyti ne mažiau 25 % žaliųjų pirkimų 2011 m.? O gal per mažus? Kas bus jeigu neįgyvendins 25 %?

PAŽYMĖJIMAS

Šis pažymėjimas liudija, kad

Dalia Andrijauskienė

2010 m. balandžio 22 d. dalyvavo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje 10-ojoje studentų mokslo darbų konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“.
Pranešimo tema:

„Žalieji pirkimai: nauda ir problemos“

Socialinių mokslų fakulteto dekanas

doc. dr. Gintaras Šaparmis

Šiauliai
2010 m. balandžio 22 d.

Registracijos Nr. 3204

PAŽYMĖJIMAS

Šis pažymėjimas liudija, kad

Dalia Andrijauskienė

2011 m. balandžio 14 d. dalyvavo Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto organizuojamoje 11-ojoje tarptautinėje studentų mokslo darbų konferencijoje „EKONOMIKOS IR VADYBOS AKTUALIJOS“.
Pranešimo tema:

„Žaliųjų pirkimų organizavimas: patirtis ir problemos“

Organizatorius: SU Socialinių mokslų fakultetas

Socialinių mokslų fakulteto dekanas

doc. dr. Gintaras Šaparnis

Šiauliai
2011 m. balandžio 14 d.

Registracijos Nr. 3900